

Universitetskanslersämbetets utbildningsutvärderingar

Självvärdering

Lärosäte: Mittuniversitetet

Yrkesexamen: Grundlärarexamen med inriktning mot arbete i förskoleklass och grundskolans årskurs 1- 3

Beskrivning

Mittuniversitetets (MIUN:s) erfarenhet av lärarutbildning har djupa historiska rötter. Vid folkskolestadgans införande 1842 var stiftsstadens Härnösand en av de städer i Sverige som fick i uppdrag att anordna lärarutbildning. Redan påföljande år, 1843, startade lärarutbildningen, som blev den första högre utbildningen i Norrland. Alltsedan dess har lärarutbildning funnits vid vad som idag är MIUN. Inga utbildningar vid MIUN engagerar så många studenter och så mycket personal som just lärarutbildningarna, och grundlärarprogrammet F-3 ingår i en etablerad lärarutbildningsmiljö. Programmets första grupp studenter, efter att examensrättsansökan 2011 beviljats, inledde sina studier vårterminen 2012. Söktrycket till programmet har blivit högre över tid, och är nu tämligen gott. Genomströmningen, som var låg i början, har kontinuerligt förbättrats, och är numera likvärdig med den för riket genomsnittliga. Utbildningen har haft intag på hösttermin (höstterminen 2018 är antalet platser 60), och genomförs med distributionsformen campus-distans¹, med campusförlagd undervisning (s.k. "inneveckor") i normalfallet var femte vecka och däremellan IT-distans undervisning. Upplägget har visat sig framgångsrikt hos studenterna, som visat sig nöjda med upplägg och kvalitet på utbildningen.² I kurserna är närvaron under de campusförlagda veckorna mycket god. Upplägget under veckorna syftar till kvalitativt omväxlande läroaktiviteter och examinationer, vilket gynnar närvaron. Föreläsningar varvas med seminarier, redovisningar, workshops, praktiskt-estetiska inslag och examinationer. Upplägget är noggrant genomtänkt så att studenterna ska uppleva det meningsfullt att delta även i formellt icke-obligatoriska inslag, som till exempel föreläsningar. Undervisningstiden på en 7,5 hp kurs ligger på ca 30-40 h på campus, samt normalt ett antal timmars undervisning via nätet. I undervisningstid motsvarar detta väl vad en campusförlagd utbildning ger. Från 1 juli 2014 till 30 juni 2017 drevs ett projekt med syfte att ytterligare utveckla campus-distansmodellen. Projektet arbetade med utveckling av befintlig campus-distansmodell för lärarutbildningsprogrammen. Campus-distansmodellen har nyligen utvärderats grundligt, och i den oberoende utvärderingen framhålls att det "framgår tydligt att kurserna har uppdaterats, modifierats och moderniserats. Det framgår att genom projektet har olika verktyg blivit synliga och projektet har på ett öppet och tillåtande sätt gett medarbetarna möjlighet att pröva och experimentera. Tekniska och digitala verktyg har kunnat provas och utvecklas." Vidare beskrivs utvecklingen framåt för att fortsätta "den utstakade vägen med förnyelse av Campus/Distansmodellen, mer mot blended learning och mobilt lärande för att nå målet med att tillhandahålla Sveriges modernaste distansutbildning som bygger på internationell standard och kvalitet."³

¹ Bakgrunden till en lärarutbildning på campus-distans är att i början av 1990-talet utvecklades vid dåvarande Högskolan i Sundsvall/Härnösand, sedermera Mithögskolan, numera MIUN, en modell för genomförande av lärarutbildning som hade till syfte att göra det möjligt för personer i Norrlands inland att studera till lärare. Modellens utgångspunkt var att det fr.a. fanns många invånare som inte hade någon praktisk möjlighet att studera heltid på campus. Därmed behövde nya former av utbildningsmöjligheter utvecklas och det som vid den tiden då var möjligt var en blandning av campus och distans för att öppna vägar även för denna presumtiva studentgrupp. Över tid har MIUN:s forskning och kompetens kring e-lärande utvecklats betydligt, fram till dagens välfungerade modell. Utbildningsmodellen kommer att fortsätta att förnyas och förändras, för att även framgent kunna leverera en hög kvalitet till studenterna och, i förlängningen, vara fortsatt attraktiv för studenterna

² Av MIUN:s läroprogram går alla i form av campus-distans, bortsett från ämnesläroprogrammet, som är en campusutbildning. Forskolläroprogrammet har hösten 2017 startat en försöksverksamhet med distributionsform reguljär campus på den andra campusorten Östersund. Detta skedde efter dialog med regionen. De reguljära utbildningarnas för- och nackdelar i jämförelse med campus-distans kommer noggrant att utvärderas och analyseras.

³ Utvärderingen genomfördes på uppdrag av MIUN av Dr. Ebba Ossiannilsson, Ossiannilsson, Quality in Open Online Learning (QOOL) Consultancy.

Programmets upplägg regleras av utbildningsplan och kursplaner. Utbildningen innehåller ämnesstudier, utbildningsvetenskaplig kärna och verksamhetsförlagd utbildning. Innehållet utgörs av ämnes- och ämnesdidaktiska studier om 150 hp i svenska, matematik, engelska, samhällsorienterade ämnen, naturorienterade ämnen och teknik. Därutöver ingår en utbildningsvetenskaplig kärna om 60 hp samt verksamhetsförlagd, ämnesintegrerad ("infärgad") utbildning om 30 hp. Inom ramen för kursfordringarna fullgör studenten två självständiga arbeten om vardera 15 hp i två av de ämnen som studeras inom inriktningen. Den bifogade utbildningsplanen visar den utbildningsvetenskapliga kärnans innehåll, vilka kurser som ingår i programmet samt i vilken ordning de läses.

Den verksamhetsförlagda utbildningen är upplagd med progression mot självständighet i yrkesrollen. Den första VFU-perioden betonar lärarstudentens reflektioner över sin framtida yrkesroll. Denna process lägger en grund för studentens tillägnande av en professionell yrkesidentitet som grundlärare och pedagog. Under studentens andra VFU-period riktas istället fokus mot lärande, didaktik och ledarskapsförmåga. Ledarskapsförmågan fördjupas i VFU III, och under denna sista VFU-period riktas fokus mot den professionella lärarens roll och mot det kollegiala samarbetet. Syftet med detta upplägg är att främja studenternas lärprocess och att det ska vara en arbetsform som kan föra den verksamhetsförlagda utbildningen och den högskoleförlagda utbildningen nära varandra. Den bakomliggande tanken är att när studenten får alltför och djupare erfarenheter, och utvecklar en praktisk kunskap om verksamheten, behöver hen stöd i sin lärprocess för att kunna abstrahera och generalisera sina erfarenheter. Med hjälp från lärare och handledare kan studenten överföra sin erfarenhet från den konkret praktiska verksamheten till en mer generell och reflekterande kunskap. Genom denna reflektion gör studenten något kvalitativt annorlunda av kunskapen, och utvecklar ett vetenskapligt förhållningssätt till sin egen praktiska kunskap.

Organisation av lärarutbildningen och F-3-programmet

2015 togs ett viktigt steg för att stärka lärarutbildningsmiljön och kvalitetssäkra lärarutbildningsprogrammen. En ny lärarutbildningsorganisation, med en vicedekan för professionsutbildningar som ordförande i en för ändamålet särskilt skapad styrgrupp, *Samordningsorganet för lärarutbildning* (SAOL) infördes då. I SAOL ingår, förutom vicedekanan, avdelningschefer för på universitetet i lärarutbildningen medverkande avdelningar samt representanter för studenter. SAOL utgör ett organ för ledning, utvecklingsfrågor, styrning och samordning av lärarutbildningen, och har mandat att fatta beslut i avdelningsöverskridande och strategiska frågor som rör lärarutbildning.

För riktade forskningssatsningar mot lärarutbildningarna finns ett forskningsberedande råd. Där hanteras ärenden rörande pedagogisk forskning samt didaktisk och ämnesdidaktisk forskning i anslutning till lärarutbildningsprogrammen. Detta råd är en del av universitetets kollegiala organisationsstruktur och underställt de två fakulteterna. Rådet har ett särskilt ansvar för att stärka forskningen mot lärarutbildning och att särskilt beakta behoven inom områdena ämnesdidaktik, forskning mot förskolans verksamhetsområde och forskning med inriktning mot verksamhet inom fritidshem. De forskningssatsningar rådet initierat utvärderas kontinuerligt av vicedekanan och fakulteterna.

För lärarutbildningsprogrammen finns ett gemensamt programråd inrättat. Det utgör en gemensam, samverkande instans för de sex olika lärarprogrammen⁴. Bakgrunden till att det finns ett gemensamt programråd ligger främst i

⁴ I utbildningsmiljön ingår dessutom bland annat fem ytterligare lärarutbildningsprogram. Det är forskolläraryrket, grundlärarprogrammet inriktning fritidshem, grundlärarprogrammet 4-6, Kompletterande pedagogisk utbildning (KPU) och ämneslärarprogrammet. Förutom dessa lärarprogram ges vid avdelningen för utbildningsvetenskap (UTV) även exempelvis fristående kurser, magister- och masterprogram, samt forskarutbildning inom huvudområdet pedagogik. Vidare genomför MIUN, och då främst nämnda avdelning, en betydande mängd uppdragsutbildningar som vänder sig till lärare och skolledare. Ett sådant exempel är att MIUN sedan höstterminen 2015 av Skolverket givits uppdraget att genomföra den befattningsutbildning (rektorsprogrammet) som utgör ett krav för anställning som rektor. Ytterligare uppdragsutbildningar som ges är lärarlyftskurser i olika ämnen för F-6,

det skäl att flera centrala lärarutbildningsfrågor är av programöverskridande natur, som exempelvis samverkan med omgivande samhälle, kompetensutveckling och kvalitetssäkring. Programrådet utgörs av vicedekanan (ordförande), och programansvariga för respektive lärarutbildningsprogram, en representant från var och en av de avdelningar som är verksamma i lärarutbildning samt en studeranderepresentant (samt en adjungerad). Därutöver ska ingå minst en representant för skolhuvudmän eller liknande. I programrådet ingår även studierektor för VFU i lärarutbildningarna samt en representant från det *regionala utvecklingsnätverket* (RUN). Vid behov kan programrådet adjungera ytterligare kompetens. Programrådet sammanträder minst två gånger per termin, och kan vid behov delegera mandat till vicedekan eller programansvarig.⁵ Ett gemensamt programråd har visat sig vara en styrka för lärarutbildningen och grundlärarprogrammet F-3. Frågor som hanteras där är vanligtvis av ämnes-, program- och avdelningsöverskridande karaktär. Rådet underlättar samverkansmöjligheter med intressenter från regionen och med studentrepresentanter, och fungerar som ett både kvalitetsdrivande och samverkande organ för lärarutbildningen i stort. Rådet inventerar också behov av lärarfortbildning, och arrangerar tillsammans med RUN minst en kompetensutvecklingsdag ("Lärarkollegiedag") per termin.

För varje lärarutbildningsprogram finns en programansvarig. Programansvariga på MIUN är i normalfallet disputerade. För grundlärarprogrammet F-3 har dock utsetts en programansvarig som inte är disputerad, då hennes goda erfarenhet av grundlärarutbildning och stora professionserfarenhet av grundskolans tidiga år ansetts som viktigt vid utnämningen.⁶ Programansvarig leder ett programsamråd med ämnesrepresentanter, en särskild programutvecklingsgrupp, och har även programträffar dit alla inblandade lärare bjuds in.

Förutsättningar

Personal

Som efterfrågats redogörs nedan för lärarresurser i UVK, VFU samt svenska och matematik. Inom ämnet svenska språket tjänstgör en professor, två lektorer och fyra adjunkter. Professorn i ämnet har ämneslärarexamen i svenska/franska i sin grundexamen och har betydande erfarenhet av vetenskaplig verksamhet inom det svenska språkets didaktik, bland annat som forskarhandledare för tre avhandlingar med didaktisk inriktning, som huvudredaktör för skriftserien *Vardagligt skriftbruk* (där ämnesdidaktiska artiklar ingår) och som tidigare ledamot i styrelsen för nätverket *SMDI* (Svenska med didaktisk inriktning). Hon har en omfattande erfarenhet av både kursutveckling och undervisning på lärarutbildningen i svenska, samt av arbete med strategiska utbildningsfrågor genom sitt tidigare uppdrag som vicedekan för Humanistisk fakultet vid Umeå universitetet med särskilt ansvar för utbildning på grundnivå och avancerad nivå. En av lektorerna har i sin forskning ägnat sig åt samtalsforskning, sociolingvistik, svenska som andraspråk och dessa ämnens didaktiska implikationer. Hon har bland annat studerat elevspråk och jämfört elevtexter skrivna av elever med svenska som förstaspråk, med texter skrivna av elever med svenska som andraspråk. Vidare sitter lektorn i styrelsen för RUN. Den andra lektorn som undervisar på programmet är disputerat inom lexikal semantik ur ett kognitivt lingvistiskt perspektiv. Det fortsatta forskningsintresset har riktats mot språkdiraktik i vid bemärkelse – svenskämnets språkliga del i skolan, främst grammatikdidaktik, läromedel, svenska som andraspråk samt lärstilar. Hon har undersökt dels huruvida

samt korta kurser på olika teman, exempelvis om studieteknik, skoljuridik, mål- och resultatstyrning, flerspråkighet och interkulturalitet, samt nyanlända elevers lärande och skolframgång.

⁵ Exempel på programrådets ansvarsområden är följande: ansvara för att utveckla och stärka lärarutbildningen vid MIUN; verka för kvalitetsutveckling och säkerställande av kvalitet i lärarutbildningarna; lämna förslag till fakulteterna för beslut om nya utbildningsplaner; ansvara för att lärarutbildningarna har en tydlig programprogression; ansvara för omvärldsbevakning och samverkan för lärarutbildningsprogrammen.

⁶ Exempel på ansvarsområden för programansvarig är att: utöva det operativa ansvaret för utbildningens progression, kvalitet, uppföljning och utveckling samt att initiera utvecklingsbehov avseende programmet hos programråd och ämneskollegier; initiera frågor gällande programmets pedagogiska och vetenskapliga kvalitet; i samverkan med avdelningschefer och ämnesföreträdare/studierektorer ansvara för bemanning och kompetensanvändning; tillsammans med berörda ämneskollegier/studierektorer ansvara för samordning av kursutbud; i samråd med ämneskollegierna ansvara för innehållet i programmets utbildningsplan och tillhörande kursplaner; övervaka programuppföljning och att analysera programmets kursutvärderingar; ansvara för planeringsdagar för lärarprogram; kontinuerligt anordna programsamråd med representanter för i programmet ingående kurser; ansvara för relevant omvärldsbevakning för programmet; ansvara för kontakter med studenter i samband med studentärenden.

undervisningen och läromedel i svenska som andraspråk är förenliga med kognitiv lingvistik, dels olika didaktiska infallsvinklar inom området grammatikdidaktik: metodiska undervisningsperspektiv, elevers, lärares och lärarstudenters uppfattningar om grammatik. Två av adjunkterna har ämneslärarexamen för åk 4–9 och stor professionserfarenhet. En av de adjunkterna har ämneslärarexamen i svenska/engelska, och har under de senaste 15 åren haft VFU-ansvar från förskola till gymnasium. Vidare sitter hon i styrelsen för övningskoleprojektet. Den andra adjunkten har ämneslärarexamen i svenska/engelska/svenska som andraspråk, och därtill en magisterexamen i svenska som andraspråk och ytterligare fortbildning genom kurser på AV-nivå (Litteracitet i ett andraspråksperspektiv, Tvåspråkighet i samhället och Interkulturell pragmatik). En tredje adjunkt har mångårig erfarenhet av undervisning i svenska på gymnasiet och på universitetet. En fjärde adjunkt, som tas i anspråk i kurser i svenska, gör det genom sin specialkompetens mot läs och skrivinläring. Hon är programansvarig för F-3, adjunkt (master) i pedagogik, grundlärare 1-7 och speciallärare med inriktning läs och skrivinläring. Som framgår ovan har flera av lärarna också kompetens inom svenska som andraspråk, vilket inrättades som eget ämne i maj 2017. Rekrytering av lektor i svenska som andraspråk pågår. Denna kompetens ses av programmet som väsentlig för en modern lärarutbildning, och behovet därom har framkommit efter dialog med region och studenter.

I den andra delen av svenska, litteraturvetenskap, är miljön också stark. Resurserna består normalt av fyra lektorer, en professor och två adjunkter. Den pedagogiska miljön är därmed tillräckligt stor för att skapa variation i undervisningen, ha ett kontinuerligt utbyte av erfarenheter, skilja på rollerna som handledare och examinator samt tydligt forskningsanknyta kurserna. Ämnet har en lång tradition av ämnesdidaktisk forskning, och bredden inom lärargruppen i ämnet är en fördel för lärarutbildningen, då den gör att undervisningen på programmet kan hålla en hög och ständigt uppdaterad nivå på alla delar. En kurs som ämnet ger (*Barnlitteratur för grundlärare*) bygger på den forskning i barnlitteratur och ämnesdidaktik som bedrivs. Undervisande lektor sitter även i styrelsen för SMDI. Forskningsanknytningen på denna kurs är alltså mycket stark.

I matematik undervisar främst två lektorer. Även en professor, en adjunkt med professionserfarenhet (som fortfarande även delvis undervisar i den kommunala skolan) och ytterligare några lektorer undervisar på programmet. Omfattande medel har använts för att stärka MIUN:s forskningsmiljö i matematikdidaktik. Under samtliga år sedan 2011 har den totala forskningsvolymen i matematikdidaktik varit 2-3 gånger större än tidigare, med flera större forsknings- och utvärderingsprojekt i form av både bidrag och uppdrag. En gästprofessor och en post-doc i matematikdidaktik har rekryterats, och ytterligare en matematikdidaktiker är under tillsättning. Därutöver har man haft nationellt ansvar för delar av PISA-undersökningarna, vilket tillfört lärarutbildningen viktig kompetens inom området. Matematik bedömdes av UKÄ ha en sådan ämnesdidaktisk miljö att examensrättsansökan för ämneslärarprogrammet inriktning matematik beviljades våren 2018. På personalsidan står således ämnet betydligt starkare nu än för några år sedan, efter medvetna satsningar att utveckla ämnesmiljön.

I ämnesmiljön i pedagogik, som ansvarar för programmets kurser i UVK och VFU, finns 2018 tre professorer, tre docenter, 13 lektorer, samt ett tiotal doktorander och omkring 25 adjunkter. Ytterligare lektors-, doktorand- och professorstjänster är under tillsättning. De adjunkter som undervisar har vanligtvis egen professionserfarenhet, och flera av lektorerna och adjunkterna bedriver pedagogisk forskning och/eller skolutvecklingsprojekt, vilket forskningsanknyter UVK- och VFU-kurserna. Både i UVK och VFU säkerställs att disputerad lärarkompetens finns, både som kursansvariga och undervisande lärare men alltid som examinatorer. Lektorer finns i undervisningen i samtliga UVK-kurser, och för UVK/VFU bör följande forskningskompetenser lyftas fram: övningskolor och VFU (adjunkt, licentiat), läroplansteori (lektor), ledarskap, lärmiljöer och styrdokument (professor), elevinflytande som didaktisk praktik (adjunkt/doktorand), läromedel (doktorand), specialpedagogik (lektor). Exempelvis kan nämnas att på UVK IV undervisar en professor vars forskning om ledarskap, lärmiljöer och styrdokument kommer studenterna till del i undervisningen inför det självständiga arbetet. Vidare finns lektorer i UVK vars forskning om exempelvis läroplansteori och inkluderingsproblematik syns i undervisningen. Mot UVK III och IV har särskilt säkerställts att det ska finnas disputerade, vars egen forskning ska syns i undervisningen. I de två första UVK-

kurserna undervisar många adjunkter. Denna bemanning är medveten. Kurserna ligger på grundnivå, adjunkterna har god egen professions- och lärarutbildningserfarenhet, och som examinatorer finns disputerade. I en tid av lärarutbildningsutbyggnad betraktas denna användning av lärarresursen i pedagogik som ett välfungerande sätt för att säkerställa programmets behov och kvalitet. I VFU är handledarna vanligtvis utbildade, och alla studenter får adekvata VFU-platser. VFU-organisationen behandlas längre fram i självvärderingen.

MIUN har alltså säkerställt professorskompetens i svenska (gäller såväl svenska språket som litteraturvetenskap), matematik och pedagogik på programmet. Vidare kommer disputerade lärares forskning (särskilt i ämneskurserna) studenterna till del. Även i samhällsorienterande och naturorienterande ämnen är den vetenskapliga och didaktiska miljön säkerställd. Presentation av pågående forskning sker flera gånger under utbildningens gång, då professorer och lektorer, men även doktorander och några adjunkter presenterar forskning och utvecklingsprojekt, dels för att stimulera studenternas intresse för egen ämnes- och ämnesdidaktisk forskning eller skolutveckling, dels för att forskningsanknyta utbildningen. Upplägget av bemanningen mot programmet syftar till att ett antal erfarna lärare ska ha ett tydligt ansvar för planering, utveckling, genomförande, utvärdering och kvalitetsarbete, och därför ha en tämligen stor del av sin undervisning riktad mot programmet. Som kursansvariga finns alltid erfarna lärare. Denna utveckling mot att öka vissa lärares undervisningsandel i programmet ska fortsätta framgent. I värderingar från lärare och studenter, samt i genomförda programdialoger och medarbetarsamtal, har hittills tydligt framkommit att ambitionen med denna organisationsmodell, med en något mindre grupp lärare riktade mot programmet och med en stark miljö av kringresurser och kompetens, ses som positiv. Meningen är att det för studenter och lärare ska finnas ett tydligt kursansvar, och att risker att enskilda kurser för studenter upplevs som "splittrande" eller som "isolerade öar" ska minimeras.

Säkerställande av tillräckliga lärarresurser, uppföljning samt kompetensutveckling av lärarna

Målet att lärarkapaciteten ska präglas av stabilitet och varaktighet följs systematiskt upp, dels på en mer övergripande nivå, som i SAOL, där cheferna för de avdelningar som ingår i lärarutbildningen möts, dels på programnivå. På programnivå sker programdialoger för grundlärarprogrammet mellan vicedekan, avdelningschef UTV, ämnesföreträdare i pedagogik, studierektor för UTV samt programansvarig. Dessa programdialoger, dit även företrädare från andra inblandade ämnen och avdelningar vid behov kan adjungeras, är en viktig del i ett systematiskt kvalitetsarbete närmast programmet, där ansvarig avdelning, och lärarutbildningsorganisationen som helhet, vidtar åtgärder för kompetensutveckling samt reviderar kompetensförsörjningsplaner både på kort och på lång sikt.

Varje lärare på programmet har utrymme för individuell och kollegial kompetensutveckling, vilket ska ge förutsättningar för att lärare ska kunna ta ansvar för och utveckla sin kompetens. Samtliga lärare i pedagogik (UVK och VFU) har haft fem procent avsatta i sin tjänst för kompetensutveckling, men från 2018 har detta utökats till 15 procent. Detta är en generell satsning som gjorts för att möjliggöra för de anställda att fördjupa och utveckla sin kompetens. Inblandade lärare från andra ämnen har normalt mellan 5-15 procent kompetensutvecklingstid (till detta tillkommer i många fall dessutom forskningstid). En kontinuerlig uppföljning av lärarnas sammantagna kompetens sker, bland annat genom programdialogen och i form av årliga medarbetarsamtal med avdelningschef. I programrådet diskuterar programansvariga och vicedekan med studentrepresentanter, VFU-studierektor, avdelningsrepresentanter, RUN och kommunrepresentanter behoven av aktuell kompetensutveckling både på kort och lång sikt. Särskilda fortbildningsdagar, s.k. "Lärarkollegiedagar" anordnas varje termin. De är gemensamma för personal inom MIUN:s lärarutbildningsprogram. Läsåret 2017-18 genomfördes kompetensutveckling av lärarprogrammets lärare mot "Studenter i behov av särskilt stöd" (ht-17) och "Jämställdhetsperspektivet i lärarutbildningen" (vt-18). Tidigare insatser (2016) har berört "Utveckling av lärarutbildning i samverkan med skolhuvudmän" samt "Ledarskap". Kommande insatser läsåret 2018-19 behandlar hur man i lärarutbildningsprogrammen behandlar områdena nyanländas lärande och digitala verktyg. Diskussion och resultat

från fortbildningsdagarna följs sedan upp i programsamrådet, till exempel över hur man arbetar med jämställdhetsperspektiv i programmets kurser. Resultaten från uppföljningar och inventeringar leder således till kompetens- och kvalitetsutvecklande åtgärder. Dessutom genomförs fr.o.m. 2017 en satsning för att stimulera ytterligare kompetensutveckling och forskning för lärarutbildningen. Nämnas bland de insatser som gjorts är exempelvis att avdelnings- och ämnesövergripande didaktiska seminarier anordnas kontinuerligt, samt att ämnesdidaktisk skolanknuten forskning har utvecklats, genom bland annat forskning-i-samverkan-projekt, där skolnära problemställningar beforskas av personal från MIUN (dessa visas längre fram i självvärderingen). De didaktiska seminarierna har under 2017-18 genomförts av både inbjudna professorer och av på MIUN aktiva forskare, och berört hållbar utveckling, interkulturell pedagogik, språkutvecklande arbetssätt i lärarutbildningen, digitalisering av skolan och posthumanistisk pedagogik. De pedagogiska seminarierna 2017-18 har dels skett i form av fortbildning för medarbetarna i "Kritiskt läsande och skrivande", dels i tematisk form, med rubriker som "Education and Sustainable Development", "Online and Blended Learning as Part of Higher Education", "Normmedvetna rum för lek och lärande". Företrädare för grundlärarutbildningen vid MIUN deltar även kontinuerligt i såväl nationella som internationella samtal om skolforskning, lärarutbildning samt pedagogisk och didaktisk forskning, t.ex. vid olika vetenskapliga konferenser och vid lärarkonventet.

Sammanfattningsvis kan konstateras att god lärarutbildningskompetens tydligt finns i programmet, med såväl professorer och lektorer, men även professionserfarna adjunkter och doktorander. Mera omfattande utbildningsmiljöer, med för programmet relevant kompetens, finns såväl i pedagogik som i svenska (gäller både svenska språket och litteraturvetenskap) och matematik. I lärargruppen finns bredd och djup i kompetensen avseende både ämnesteoritisk kunskap och ämnesdidaktik. När det gäller andelen lärare med relevant professionserfarenhet (från grundskola men även från exempelvis områden som specialpedagogik och andraspråksinlärning) är andelen hög. Vidare finns en hög kompetens inom vetenskaplig teori och metod, delar i programutbildningen som i huvudsak disputerade ansvarar för. Kompetensutvecklingsbehov inventeras och fortbildning bedrivs systematiskt. System, med bland annat programdialogerna, säkrar kompetensbehov. Den samlade lärargruppen präglas av stabilitet och varaktighet, och den följs systematiskt upp för att säkerställa att kompetens finns framledes, till exempel efter pensionsavgångar. Samverkan med skolhuvudmän ger studenterna beprövad erfarenhet från fältet samt i hög utsträckning handledare som genomgått handledarutbildning. Det har medvetet rekryterats hög vetenskaplig kompetens mot programmet, vilket professorerna i svenska språket, litteraturvetenskap och matematikdidaktik är exempel på. Ett utvecklingsbehov som föreligger är att i kurser i UVK och VFU öka andelen disputerade lärare, för att banden forskning – utbildning ska bli än starkare. Detta gäller särskilt UVK I och II. Delvis därför rekryteras under våren 2018 ytterligare en professor och ett antal lektorer och doktorander i pedagogik mot lärarutbildning.

Förutsättningar

Utbildningsmiljö

MIUN har de senaste åren riktat flera långsiktiga satsningar för att ytterligare stärka kompetensen mot lärarutbildning och grundlärarprogrammet, och för att tydligare forskningsanknyta utbildningarna. Här nedan riktas blicken mot utbildningsmiljön i svenska, matematik och pedagogik (UVK och VFU).

Framför allt tre samhälleliga utmaningar har inneburit ett växande behov av kunskap inom svenska: det flerspråkiga samhället, samhällets digitalisering och nya krav på skriftkompetens/literacy-kompetens. Inom ämnet svenska språket pågår vid MIUN forskning inom två av dessa områden med ämnesdidaktisk anknytning: literacy-forskning och forskning i svenska som andraspråk. Därutöver bedrivs också forskning om akademiskt skrivande i lärarprogrammen F-3 och 4-6. Professorns forskning har de senaste tio åren varit inriktad mot literacy-området med fokus på skrivandets sociala historia i början av 1900-talet. Hon har särskilt intresserat sig för skrift i ett vardagligt sammanhang och ställt frågor som berör språknormer, identitet och modernisering. Vidare har hon god erfarenhet

av internationellt forskningssamarbete inom literacy-området.⁷ I kursplanerna för F-3 har det literacy-teoretiska perspektivet stärkts. Andra exempel på relevant forskning för programmets studenter berör akademiskt skrivande inom lärarutbildningsprogrammen, vilket studeras av både en lektor och en adjunkt. Denna forskning har direkt inverkan på kurserna i svenska på F-3, som har en stark inriktning mot läs- och skrivinläring, respektive läs- och skrivutveckling, samt mot det literacy-teoretiska perspektivet. För att ytterligare bygga ut forskarmiljön tillsätts sommaren 2018 en doktorandtjänst i pedagogik med inriktning mot svenskämnets didaktik. Under året har fortbildningsinsatser av lärarutbildningens personal anordnats av ämnet, bland annat beträffande "Examensarbetet i lärarutbildningen", "Progression i vetenskaplig skolning i lärarutbildning", samt om "Erfarenheter från pågående utvärdering av Läslyftet". Vidare deltar lärarna kontinuerligt i olika forskar- och lärarutbildningsnätverk, som "Nätverket för lärarutbildare i svenska som andraspråk" och "LITUM" (Literacyforskning med utbildningsvetenskaplig inriktning vid Umeå universitet). Ämnet svenska språket genomför även en utbildningsstrategisk satsning, "Skrivlyftet", som syftar till att stärka studenters möjligheter att utveckla sin kompetens i både akademiskt skrivande och i yrkesskrivande. I projektet utvecklas och implementeras en ämnesintegrerad skrivdidaktik med syfte att tydliggöra den konstruktiva länkningen för det akademiska skrivandet inom respektive ämne och utbildningsprogram. De erfarenheter och insikter om skrivdidaktik som växer fram inom projektet har bland annat kommit till konkreta uttryck i kursernas innehåll i F-3. Avslutningsvis, också av betydelse för miljön, är de fortbildningsinsatser för regionens lärare som ämnet genomför (om bl.a. Nyanlända elevers skolframgång, Nyanländas lärande, mottagande, inkludering och skolframgång, och om Genrepedagogik för det specialpedagogiska nätverket i Jämtland).

Inom litteraturvetenskap finns en lång tradition av ämnesdidaktisk forskning, och ämnesdidaktiker är verksamma i litteraturkurserna. Ämnesdidaktiska miljön har dessutom förstärkts och utvecklats under de senaste åren, bland annat genom en doktorsavhandling. En av lektorerna är expert på narratologi, fiktionsteori och samtida amerikansk litteratur; två lektorer har en didaktisk inriktning, men därutöver ett fokus på ekokritik och poesi respektive barnlitteratur och bilderböcker. Ytterligare en lektor har ägnat sig mycket åt modernism, norrländsk litteratur, genusteori och postkolonial teori. Professorns forskning utmärks i första hand av sin bredd – från populärmusik till onskans problem och kärleksskildringar. Bredden inom ämnet är en fördel för lärarutbildningen, till exempel syns den vid handledning av självständiga arbeten och i de kurser som ämnet ansvarar för, där forskande lärare undervisar om barnlitteratur och ämnesdidaktik.

Beträffande utbildningsmiljön i matematik finns även där ett nära samband mellan utbildningen och den forskning som bedrivs. Den matematikdidaktiska forskningen leds av en gästprofessor i matematikdidaktik. Därutöver finns en postdoktor och två doktorander som har matematikdidaktik i sin forskningsinriktning. En doktorand forskar om elever på lägre skolnivåer. En gemensam kärna i flera projekt är ett fokus på aspekter av språk och kommunikation i undervisning och lärande av matematik. Till exempel studeras elevers meningsskapande av läroböckers presentationer av subtraktion på lågstadiet och elevers meningsskapande av det matematiska symbolspråket. Dessutom finns forskningssamarbeten mellan matematikdidaktiker och naturvetenskapsdidaktiker, även här avseende aspekter av språk och kommunikation, speciellt i relation till ett projekt som fokuserar på hur elever tolkar och förstår illustrationer, dvs. bilder och annan icke textbaserad information. Den ämnesdidaktiska forskningsmiljön organiseras genom ett nätverk av personer som på något sätt är aktiva med eller intresserade av ämnesdidaktisk

⁷ Vidare har hon arbetat långsiktigt för att bygga upp ett nordiskt och internationellt nätverk med literacy-forskare – i första hand mot historisk literacy-forskning. Hon har bland annat varit initiativtagare till och koordinator för ett nordiskt RJ-finansierat nätverk, "Vardagligt skriftbruk", där literacy-forskare med historisk inriktning respektive samtida inriktning mot läs- och skrivdidaktik kunnat mötas. Skolans största utmaning idag gäller antagligen just literacy-frågor: Att möjliggöra så att samtliga elever, oavsett bakgrund, får tillgång till kvalificerad läs- och skrivkompetens – en kompetens som är nödvändig för att kunna delta i dagens samhälle, i arbetslivet, i privatlivet och för att kunna delta i demokratiska processer. De teoretiska modeller och begrepp som används inom den historiska literacy-forskningen har hög relevans i dagens lärmiljöer och tillämpas både i ämnesdidaktisk forskning och ämnesdidaktisk praktik.

forskning i matematik och naturvetenskap.⁸ Många av personerna som ingår i detta nätverk är också aktiva i lärarutbildningen, som därmed genomförs i en forskande miljö där frågor kring lärarutbildning och forskning integreras. Dessutom har lärarna i matematik på programmet i både matematik och matematikdidaktik erfarenheter från andra lärosäten i Sverige och internationellt, och har samarbeten med både svenska och europeiska universitet. Den ämnesdidaktiska forskningen har flera nätverk även utanför regionen, både inom Sverige och internationellt, genom tidigare eller pågående projekt. En särskilt nära samverkan finns i matematikdidaktik mellan MIUN och Umeå universitet, genom den delade anställning som gästprofessorn har vid båda universitet samt genom gemensamma inriktningar på forskning, speciellt avseende språk och kommunikation och avseende analyser av data från storskaliga utvärderingar. Ämnesdidaktiker är också verksamma i utvärderingsstudien TIMSS, som inkluderar både matematik och naturvetenskap, och har tidigare varit aktiva i PISA. Ämnesmiljön måste således betraktas som stark, med ämnesdidaktiker och disputerade forskare som undervisar på områden där de bedriver forskning.

Beträffande pedagogik kommer först den för programmet direkt relevanta vetenskapliga och professionsinriktade utbildningsmiljön att beskrivas. Därefter följer ett avsnitt som visar på att det dessutom finns en betydligt mer omfattande pedagogisk forskningsmiljö, viktig inte minst för att lärare därifrån ibland förstärker programmets undervisningsmiljö. Pedagogisk forskning vid MIUN bedrivs bland annat inom områdena: teknikstött lärande; lär-, läs- och skrivprocesser; specialpedagogik; barns och ungdomars lärande; demokrati och värdegrund; kvalitetsarbete och utvärdering; skolutveckling, ledarskap och entreprenörskap. Forskningen i pedagogik har i extern utvärdering bedömts hålla hög kvalitet, och bedrivs under ledning av professorer inom flera områden. En av professorerna är verksam i programmet. Till detta kommer de vanligtvis lärarutbildade adjunkterna, med stor skolerfarenhet, samt en tämligen omfattande andel doktorander i pedagogik och didaktik, varav flera fungerar som lärare på programmet, t.ex. som handledare av uppsatser på sina specialområden. Av vikt för en lärarutbildning på campus-distans är även den forskning i e-lärande som bedrivs. Denna forskning ingår i ett av universitetets profilområde, där det "bedrivs forskning som har hög internationell kvalitet och är organiserad i samverkan med parter inom ledande regionala, nationella och internationella nätverk". Flera projekt med direkt anknytning till lärarutbildningsprogrammet bedrivs just nu. De berör alla teknikstött lärande av olika slag, till exempel olika tillämpningar av blended learning, mobile learning och sociala medier i utbildningssammanhang. Projekten har vid ett flertal tillfällen kommunicerats till lärarutbildare, lärarstudenter samt till regionens kommuner och näringsliv, för att skapa intresse och förståelse för den utmaning digitaliseringen innebär för framtidens skola.

En viktig form av forskning och skolutveckling sker i samverkan med regionala aktörer, och forskningsprojekt bedrivs och finansieras tillsammans med kommunala aktörer.⁹ Dessa omfattande samverkansavtal har hittills resulterat i en rad projekt kopplade till lärande, förskola och skola. Projekten bidrar till utveckling av praktisknära forskningsresultat, samverkan mellan lärosätet och regionens skolor, och de resultat som produceras presenteras på olika sätt i lärarutbildningsprogrammet. Samverkansprojekten mellan MIUN och Sundsvalls kommun har en övergripande inriktning mot ledarskap, lärmiljö och hälsofrämjande utveckling, emedan samverkansprojekten mellan MIUN och Härnösands kommun inriktas mot pojkar och flickors lärande samt mot en inkluderande skola.

⁸ Detta nätverk berör doktorander, adjunkter och forskare inom matematik, naturvetenskap och utbildningsvetenskap från hela MIUN, samt lärare, skolledare och skolutvecklare i närregionen. Totalt ingår drygt 25 personer i detta nätverk. Inom nätverket hålls regelbundna seminarier där pågående forskning presenteras och diskuteras.

⁹ Vid MIUN bedrivs för närvarande en rad forsknings- och utvecklingsprojekt där skolhuvudmän, länsstyrelser, näringsliv och forskare från MIUN ingår. Sådan samverkan genom forskning innebär en långsiktig och gemensam regional satsning för att stärka kopplingen mellan samhälle, näringsliv, kommunens verksamheter, grundutbildning och forskning. Bakgrunden till detta är att MIUN har slutit samverkansavtal med Sundsvalls kommun, Östersunds kommun, Timrå kommun och Härnösands kommun. Dessa avtal innebär att kommunerna och lärosätet gemensamt finansierar sådana forskningsprojekt som både har en samhällsrelevans, en lokal förankring och som utgår från inomvetenskapligt relevanta forskningsfrågor som kan bidra till att skapa ny och viktig kunskap. Avtalet med Sundsvalls kommun rör sig om sammanlagt 30 miljoner SEK 2015-2017 och avtalet med Härnösands kommun om 14 miljoner SEK 2016-2020.

Närmast nedan ges ett par exempel av de projekt som startat under 2016 och 2017, och som är relevanta för grundlärarprogrammet F-3.

Ett pågående projekt heter *Kulturella uttrycksformer för lärande och kommunikation*. Syftet är att utveckla kompetens om estetiska lärprocesser samt att implementera arbete med kulturella och estetiska uttrycksformer som ett led i att utveckla MIUN:s lärarprogram. Projektet startade som ett pilotprojekt inom förskollärarprogrammet. Därefter har projektet fortsatt att utvecklas, och studenterna på lärarprogrammet F-3 och 4-6 är nu delaktiga i det i UVK III. Målbilden är att arbetet med kulturella uttrycksformer ska fortsätta och fördjupas i fler kurser och lärarprogram. Ett annat projekt av relevans för grundlärarprogrammet F-3 är *Bilderboken som verktyg*. Detta projekt om bilderboken genomförs tillsammans med förskolan Tullporten i Härnösands kommun, som har en stor andel (ca 50 %) nyanlända barn. Kunskapen om vilka bilderböcker som fungerar för dem och hur de kan användas kommer programstudenterna till nytta i barnlitteraturkurserna för blivande lärare i F-3. Återföring till studenter har skett inom ramen för undervisningen om literacy och högläsning. Projektet kopplas också till ett nordiskt nätverk (med stöd från NordPlus) som arbetar med liknande frågor i Danmark, Norge och Finland. Andra projekt berör hållbar utveckling, lärmiljöer i teknik, museet som didaktiskt rum (där bl.a. lärares behov och användning av museet studeras, och där kunskaper om museet som lärmiljö förmedlas till lärarstudenterna i kursen i historia). De projekt som nämnts ovan utgör ett axplock av projekt som pågår, och fler projekt kommer att starta. De samverkansavtal som MIUN har slutit med kommunerna är ett exempel på samverkan där forskning och skolutveckling (utifrån verksamhetens behov) går hand i hand, och genererar mervärden för de studenter som utbildar sig för framtidens pedagogiska verksamheter, genom att dessa skolnära forsknings- och utvecklingsprojekt dels presenteras i programmet, dels resulterar i att undervisande lärare ges möjlighet att medverka i regional skolutveckling och forskning.¹⁰

Ytterligare projekt som pågår mot yngre barns lärande är *EIPTE* (Entrepreneurship in Initial Primary Teacher Education), vilket är ett EU-finansierat projekt (Erasmus+ Strategic Partnership) som UTV ingår i 2017-2020. Projektet syftar till att lärarutbildningar ska utveckla förhållningssätt och upplägg, samt öka kvaliteten på befintliga arbetssätt och metoder, för att kunna arbeta med och förbereda lärarstudenter för uppdrag som gäller entreprenörskap. Studenter på F-3 deltar i projektet och har på sin VFU gjort en undersökning om entreprenörskap, inför ett internationellt studentutbyte som genomfördes våren 2018. Några av studenterna deltog på intensivveckan i Roskilde, tillsammans med 60 lärarstudenter från fem andra europeiska universitetet. Av betydelse för grundlärarprogrammet bör även MIUN:s deltagande i EU-projektet *HAND in HAND* nämnas, vilket syftar till att hitta nya metoder för att öka trivselen i skolan och stärka relationer mellan elever och mellan lärare och elever. Projektet riktas egentligen mot årskurs 8, men då frågeställningarna är av relevans för hela skolan kommer det att presenteras och diskuteras för programmets studenter.

Forskning bedrivs även inom det specialpedagogiska fältet. Sedan fyra år tillbaka är doktorander, adjunkter och lektorer i pedagogik involverade i ett tiotal följeforskningsprojekt ("lärande utvärdering") inom det specialpedagogiska fältet, och har medel för *Särskilda insatser i skolan* (SIS) genom *Specialpedagogiska skolmyndigheten*. Kunskaper om dessa praktiktäna projekt har på olika sätt återförts till studenterna genom föreläsningar och workshops. Ett par exempel bör nämnas. Ett projekt berör lärmiljöer i F-6. Ett annat projekt berör *Empatiskt ledarskap*, som renderat i en bok och utbildningsmaterial. Ytterligare ett av projekten, *En tillgänglig skola ger mer åt fler: På väg mot ökad måluppfyllelse genom tillgänglighet och mångfald*, har utförts av två av lärarna på programmet (lektor och adjunkt). Det avslutades våren 2018, och resultaten kommer att presenteras i programmet. Genom dessa SIS-projekt får MIUN dels ny, aktuell kunskap om det praktiktäna fältet inom specialpedagogik, dels får studenterna närhet till och kunskap om de aktuella projekten.

¹⁰ MIUN ingår även i den nystartade försöksverksamheten "Undervisning Lärande och Forskning" (ULF), med Umeå Universitet som värduniversitet.

Den största interna satsning på utbildningsvetenskaplig forskning för att stärka forskningsanknytningen av lärarprogrammen är *Särskild Satsning Lärarutbildning* (SSL). Syftet är att öka antalet undervisande lärare som forskar på delar av det som de undervisar på (eller kommer att undervisa på). MIUN har genom omfattande SSL-medel prioriterat ämnesdidaktisk- och skolforskning, och en särskild satsning har riktats till forskning mot yngre barn (förskola till klass 6). I den deltog flera lärare på programmet. Forskningsledare var en professor i pedagogik, och dessutom deltog ytterligare fyra pedagoger och två ämnesdidaktiker. Två ansökningar från projektet beviljades externa medel för fortsatt forskning mot yngre barns lärande. Samtliga dessa satsningar har utvärderats av vicedekanan, och resultatet visar entydigt att projekten varit framgångsrika. MIUN har därför beslutat att fortsätta denna riktade satsning mot lärarutbildningsforskning. Inom ramen för SSL har ca. 7,7 miljoner kronor i SSL-medel tilldelats per år. Från 2012 finansieras sex doktorander i pedagogik med SSL-medel. Fyra nya doktorander har rekryterats (två 2013 och två 2015). Av de sex doktorander som fanns i systemet 2012 har samtliga sex disputerat, och flera av dem därefter stärkt miljön i egenskap av lektorer, bland annat på F-3-programmet. Forskningsinriktningen på de projekt som bedrivs av de fyra doktorander som påbörjade sin forskningsanställning 2013-2015 är mot yngre barns lärande, vilket ytterligare främjar forskningsanknytningen av lärarprogrammet F-3. För närvarande är fem ytterligare doktorander i pedagogik och didaktik under tillsättning, varav två mot svenskämnets didaktik och en mot digitalisering. En del av SSL-medlen är sökbara bland MIUN:s forskare till projekt och aktiviteter som berör lärarutbildning och ämnesdidaktik. Detta ska öka möjligheten att ha fler "forskande" lärare på programmet. SSL-medel har sammanfattningsvis renderat i tio disputationer med största relevans för lärarutbildningen, med fokus från förskola till gymnasiet, från allmän didaktik till ämnesdidaktik. Resultaten från några SSL-satsningar förmedlas av doktorander, som går in i grundutbildningen och föreläser om sina forskningsresultat, exempelvis inom skrivutveckling, specialpedagogiska diskurser och bildens betydelse i matematik.

SSL-medlen har även till viss del (ca 2 mkr) delfinansierat projektet *Världens bästa regionala utbildningssystem* (V-brus), vilket avslutades 2015 och gav viktig kompetens om regional skolutveckling. I projektet ingick en doktorand och tre seniora forskare. Ett viktigt resultat blev en ökad regional samverkan mellan länsstyrelser, näringsliv och kommunförbund, och fokus låg på skolutveckling, entreprenörskap och regional utveckling. Syftena var att utveckla regionens skolor genom att förbättra lärmiljön för elever, utveckla den praktiska skolverksamheten och ledarskapet i skolan samt att beforska förändrings- och utvecklingsarbete. Projektet har resulterat i ett flertal vetenskapliga och populärvetenskapliga artiklar samt debattartiklar och en masteruppsats. Det ligger också till grund för en doktorsavhandling, som beräknas vara klar våren 2019. Resultat har presenterats i olika studentgrupper, för skola och näringsliv i regionen samt vid nationella och internationella konferenser.

Ett nystartat forskningsprojekt som främst riktas mot grundskolan, men vilket självklart är av intresse för hela utbildningssektorn, behandlar lärarbristen. Det är ett samarbete mellan MIUN och Universitetet Nord, Norge, benämnt *Regional lärarbrist i Sverige och Norge*. Det ska bland annat fokusera på: vilken betydelse lärarutbildningens placering har; utbildningens och skolans status i lokalsamhället (uppfattningar från elever, lärare och policymakers om region och skola); hur man kan rekrytera och behålla framgångsrika lärare i mittregionerna i Sverige och Norge; samt på betydelsen av skolans lärmiljö. Som övriga projekt nämnda ovan kommer det att kommuniceras med programmets studenter och med övriga omgivande intressenter.

Avslutningsvis ska sägas något om den till programmet mer indirekta utbildningsvetenskapliga miljön, då även den ses som betydelsefull för att öka forskningen mot lärarutbildningen och antalet "forskande" lärare i UVK och VFU-kurser. Pedagogik tar kontinuerligt in nya doktorander till forskarutbildningen, bland annat efter inventering utifrån lärarprogrammets behov. En annan åtgärd genomfördes läsåret 2015/16 då pedagogikämnet beviljades medel av rektor för ett utvecklingsprojekt där disputerade skulle utveckla sin förmåga och färdighet att skriva projektansökningar och söka externa forskningsmedel. Ett antal projektansökningar skrevs och flera beviljades medel. Satsningen tillkom för att öka antalet "forskande" lärare i lärarutbildningsprogrammen. En annan viktig

åtgärd genomfördes vid årsskiftet 2015/2016 då UTV:s forskningsmiljö delades in i tre forskningsinriktningar. Syftet med dessa inriktningar är att de på ett brett plan ska fungera som kompetenshöjande för samtlig personal och för lärarutbildningen. Målet är att utveckla en forskningsmiljö som inte enbart omfattar forskare, forskarhandledare och doktorander, utan även inkluderar annan undervisande personal. De tre forskningsinriktningarna är *Styrning, utvärdering, normalisering* (SUN), *Undervisning, lärande och ledarskap* (ULL) och *Kommunikation och kultur i särskilda sammanhang* (KKSS). Inom ramen för dessa inriktningar bedrivs forskning som bland annat inriktas mot frågor som är relevanta för grundlärarutbildningen F-3.¹¹

Sammanfattningsvis kan konstateras att sambandet mellan professionsinriktade skolutvecklingsprojekt, pedagogisk, ämnesdidaktisk samt ämnesteoretisk forskning och utbildningsprogrammet F-3 stärkts de senaste åren. Sammanlänkningarna fortsätter genom en rad insatser, vilka nämnts ovan, att utvecklas. Såväl ämnes-, ämnesdidaktisk som professionsinriktad pedagogisk forskning genomförs på såväl doktorandnivå som på lektors- och professorsnivå. Även flera adjunkter är verksamma i utforskande skolutvecklingsprojekt. Dessa forskare är också lärare på programmet, och tanken är att studenterna i utbildningen kontinuerligt ska möta aktuell forskning. En hel del av forskningen genomförs i samarbete med regionala aktörer. Särskilt forskningsanknytningen i svenska, men även i matematik är stark (dessa förhållanden gäller för övrigt även NO och SO). Beträffande UVK och VFU bedriver flera ansvariga lärare olika utvecklings- och forskningsprojekt, vilka kommer studenterna till del. Som främsta utvecklingsområde gällande programmets utbildningsmiljö bedömer MIUN att denna utveckling av forskningsanknytningen av programmet dels måste fortgå och bibehållas, samt att verksamma forskares del i vissa kurser (gäller VFU och UVK) bör öka. Dock är, som visats, professionsanknytningen av dessa kurser stark. Viktiga steg har kontinuerligt tagits under de senaste åren dels för att studenterna ska vara del i en forskande kontext, dels att utbildningsmiljön och de olika forskningsinsatserna systematiskt ska följas upp, vilket även gjorts.

Utformning, genomförande och resultat

Inledning

Gången för upprättande och revidering av utbildnings- och kursplaner utgör ett sammanhängande system för kvalitetssäkring. Mycket arbete har i programmet lagts på att utifrån examensförordningen formulera lärandemål i kursplaner. Till lärandemålen ska knytas läraaktiviteter och litteratur, och de ska examineras. För att i grundlärarprogrammet säkerställa att examensmålen täcks läggs alla ingående kurser in i en matris med examensmål längs den ena axeln och alla ingående kurser längs den andra. Genom att i matrisen markera lärandemålen i respektive kurs får man en överblick i vilka kurser lärandemål finns som behandlar delar av, eller ibland hela, examensmålet. Därefter kan exempelvis program- eller kursansvarig gå till just de kursplanerna för att se hur examensmålet täcks in. Att utbildningen behandlar examensmålen för utbildningen säkras fortlöpande via detta ramverk för att analysera måluppfyllelse, t.ex. vid kursplanerevideringar. Nya kursplaner som fastställs har systematiskt analyserats i förhållande till examensmålen. Examensmålsmatrisen (finns som bilaga vid förfrågan, då den är för omfattande för att inkludera här) är ett levande dokument när lärandemål i kursplaner revideras, vilket sker i samverkan med programansvarig (vanligtvis på programsamrådet) för att sedan beslutas i respektive

¹¹ Inriktningen SUN fokuserar på forskning om utbildningens villkor och verkningar. Inom detta område studeras skol- och utbildningssystemets utveckling med avseende på samspelet med social/politisk/ekonomisk förändring och vad kvalitets- och utvärderingsfenomenet inom utbildning kan leda till. Det gäller forskning inom demokrati, värdegrund, kvalitet och utvärdering samt skolutveckling på strukturell nivå. Forskningsinriktningen har ett väl etablerat anseende såväl internationellt som nationellt och regionalt, flera av avdelningens professorer i pedagogik är eller har varit verksamma i den inriktningen. Inriktningen ULL:s syfte är dels att samla den forskningsverksamhet som behandlar undervisning, lärande och ledarskap, dels att initiera nya forskningsaktiviteter. Samtliga lärarutbildningar på MIUN har, förutom de krav som regleras i högskoleförordningen, ledarskap som uttalad kunskapsinriktning. Undervisning (didaktik), lärande och ledarskap utgör således viktiga forskningsfält för avdelningen i syfte att forskningsanknyta programutbildningen. För grundlärarprogrammet märks detta till exempel genom att såväl den arbetsplatsförlagda utbildningen (VFU, övningsskolor) som lärandeprocesser och lärares ledarskap i det didaktiska rummet (förskoleklass och skola,) beforskas. Skolledarskap (genom rektorsprogrammet) samt specialpedagogik är andra exempel på områden av intresse för ULL, och mycket av forskningen inriktas mot yngre barn. Inom inriktningen KKSS samlas dels avdelningens starka forskning mot e-lärande, dels forskning om lärande, kompetens och kompetensöverföring i arbetslivet. Forskningen som genomförs i de olika inriktningarna knyter således an till samtliga lärarutbildningsprogram, och bedrivs delvis av i programmet verksam personal.

ämneskollegium. Förutom denna översyn av examensmål håller en progressionsmatris av programmet på att tas fram. Detta arbete har inletts i en programutvecklingsgrupp, och bl. a arbetet med akademiskt skrivande och "vetenskaplig skolning" har setts över. I översynen av progressionen i programmet arbetas med tre nivåer ("grundläggande", "utvecklad" och "fördjupad"). I denna matris läggs även läraktiviteter och examinationer in, för att få en samlad överblick och för att säkerställa progression och variation i programutbildningen. Beträffande betygskriterier har övergången till det sjugradiga systemet skapat god medvetenhet om betygsfrågor hos lärarutbildningens lärare. På de regelbundna träffarna i programsamrådet och i ämnes- och kursarbetslag ingår ofta diskussioner om formulering och tillämpning av betygskriterier, och det är även ett fokusområde för programutvecklingsgruppens fortsatta arbete.

Examensmålen nedan kommer i huvudsak att diskuteras och exemplifieras med lärandemål, läraktiviteter och examinationer från kurser i svenska språket. Även bidrag från främst litteraturvetenskap, UVK och VFU kommer att diskuteras beträffande ett par av målen. Lärandemål som knyter an till examensmålet kommer att visas, och något lärandemål behandlas utförligare genom exemplifiering av läraktiviteter, examinationer och bedömningskriterier samt motivering. Av utrymmesskäl har valts att ge exempel, och inte redovisa "allt". Exempel på bedömningskriterier ges av utrymmesskäl till ett mål per kunskapsform.

Måluppfyllelse – kunskap och förståelse

Mål 1: *visa sådana ämneskunskaper, inbegripet insikt i aktuellt forsknings- och utvecklingsarbete, som krävs för yrkesutövningen:*

Utförliga exempel på den konstruktiva länkningen av examensmålet hämtas nedan från kurser i svenska språket. Därefter följer ytterligare exempel från litteraturvetenskap.

Beskrivning: Samtliga lärandemål som organiserats under "Kunskap och förståelse" i kurserna *Läs- och skrivinläring samt läs och skrivutveckling för grundlärare F-3, 15 hp (SV037G)* och *Läs- och skrivutveckling för grundlärare, förskoleklass och åk 1-3, 7,5 hp (SV040G)* uppfyller delvis eller helt detta examensmål. Nedan redovisas dessa lärandemål. Därefter exemplifieras den konstruktiva länkningen för ett av lärandemålen. Lärandemålen är: Identifiera och redovisa språkpolitiska och språksociologiska förutsättningar för skrivdidaktik och läsdidaktik i det flerspråkiga klassrummet; Redogöra för teorier om läs- och skrivinläring; Beskriva och diskutera språkstimulerande aktiviteter i klassrummet; Redogöra översiktligt för svenskans fonologi i förhållande till barns talutveckling och svensk ortografi; Redogöra översiktligt för svenskans ord- och satsstruktur i förhållande till barns lexikala och grammatiska språkutveckling; Identifiera, definiera och reflektera över fonologiska, morfologiska och syntaktiska grundbegrepp; Identifiera och beskriva skolans skrivdiskurser; Redogöra för samt diskutera aktuell forskning och aktuellt utvecklingsarbete om läs- och skrivinläring samt problematisera och relatera dessa till förskoleklassens och grundskolans styrdokument; Beskriva och jämföra olika språkutvecklande arbetssätt för elever i de tidiga åldrarna med avseende på deras första- och andraspråkutveckling.

Exemplifierat lärandemål: "Beskriva och jämföra olika språkutvecklande arbetssätt för elever i de tidiga åldrarna med avseende på deras första- och andraspråkutveckling":

Inramning/läraktivitet: I kurserna SV037G och SV040G behandlas språkutvecklande arbetssätt och kartläggning av elevers språkutveckling i kurslitteraturen, i föreläsningar, i gruppdiskussioner och seminarier samt i examinationen. Lärandemålet examineras genom: 1) En populärvetenskaplig och vetenskaplig artikel; 2) Performansanalys ur ett andraspråksperspektiv; 3) Skrivdidaktisk fältuppgift; 4) Salstentamen. Här har valts att redovisa inramning/läraktivitet för studenternas arbete med den populärvetenskapliga artikeln i kursen SV037G, där

språkutvecklande arbetssätt fokuseras. I artikeln refererar studenten både kurslitteratur och egenhändigt framsökta artiklar samt en avhandling. Artikeln examineras vid ett seminarium med opponering. I nästa kurs i svenska språket (SV040G) ges studenten möjlighet att fördjupa sina kunskaper i språkutvecklande arbetssätt genom att de vidareutvecklar sin artikel till en vetenskaplig artikel. De kompletterar artikeln med fler källor, frågeställningar och resonemang utvecklas, och artikeln ventileras ånyo vid ett seminarium. Studenten ges följande instruktion för att vidareutveckla artikeln (SV040G): "I den här kursen ska du fortsätta att bearbeta din artikel. Ta fram din text och läs igenom den igen. Börja bearbeta syfte, frågeställningar, innehåll, struktur, genreanpassning, referenshantering och språkdräkt. Tänk på att allt du skriver ska ta stöd i forskning och att tyckande i allmänhet inte är tillåtet. Strukturen ska vara den som gäller för en kortare vetenskaplig artikel. Du kommer att få utförliga instruktioner under kursintroduktionen vecka 17. Komplettera innehållet utifrån relevant litteratur som ingår i den här kursen. Komplettera också med en ny artikel/avhandling som är relevant för dina frågor."

Examination: Den populärvetenskapliga artikeln examineras alltså både muntligt och skriftligt, vid ett examinerande seminarium och vid bedömning av slutversionen (den har alltså även formativt bedömts tidigare). Ytterligare ett exempel kan ges med den salstentamen som förekommer i fördjupningskursen SV040G. Lärandemålet ovan examineras dels genom ett antal essäfrågor som behandlar genrepedagogik, skillnader i lärande mellan förstaspråks elever respektive andraspråks elever i svenska, och arbetssätt relaterat till dessa, dels genom en performansanalys av elevtext: Exempel på tentamensfrågor är: Diskutera vilka skillnader det kan finnas vid inläringen av svenska som förstaspråk och svenska som andraspråk?; Diskutera vad du som lärare främst bör fokusera på för att på bästa sätt hjälpa en andraspråks elev till en god läs- och skrivutveckling; Gör en performansanalys på följande elevtext. Utgå från analysmodeller i Abrahamsson och Bergmans *Tankarna springer före* och beskriv nominal- och prepositionsfraser, meningsbyggnad (huvudsatser/bisatser), satsschema. Beskriv också textens kommunikativa kvalitet, innehållslig kvalitet och språklig kvalitet. Avsluta med vad du bör fokusera på för elevens framtida utveckling?

Bedömningskriterier för artikel: För betyget E gäller att: 1) Det framgår att du läst och reflekterat över den angivna litteraturen, 2) Innehåll, form, språk och formalia är i huvudsak korrekt utformat på läsbar svenska, 3) Artikeln har ett syfte och i viss mån förtydligande frågeställningar, 4) Artikeln återkommer till och i viss mån svarar på syfte och frågeställningar, 5) Du har valt en artikel eller avhandling och vävt in den i artikeln.¹²

Motivering: Genom den skrivdidaktiska fältuppgiften får studenten en första möjlighet att själv identifiera språkutvecklande arbetssätt i skolan och hur kartläggning av elevernas språkutveckling kan gå till (för närmare presentation se examensmål 4). I den populärvetenskapliga artikeln fördjupar de sin kunskap i språkutvecklande arbetssätt och ges ytterligare möjlighet att diskutera och problematisera elevers språkutveckling i seminariesituationer. Därefter utvecklar de sin artikel till en vetenskaplig artikel. Studenten får därmed insikt i aktuellt forsknings- och utvecklingsarbete som krävs för yrkesutövningen. Syftet med dessa läraaktiviteter och examinationer är dessutom att studenten i ett tidigt skede av utbildningen förbereds både inför sin yrkesroll och inför det självständiga arbetet. I skrivandet av den vetenskapliga artikeln ges studenten också möjlighet att utveckla sin kompetens i akademiskt skrivande och kritiskt förhållningssätt.

Ytterligare exempel på konstruktiv länkning för examensmålet: Även från litteraturvetenskapens del av utbildningen i svenska kan exempel hämtas som visar hur examensmålet behandlas. Examensmålet täcks i kursen *Barnlitteratur för grundlärare, förskoleklass och åk 1-3, 7,5 hp* (LI030G) in av lärandemålen: Visa sådana ämneskunskaper,

¹² För betyget C gäller att: 1) Det framgår att du läst och reflekterat över den angivna litteraturen på ett kritiskt och vetenskapligt sätt, 2) Innehåll, form, språk och formalia är korrekt utformat på läsbar svenska, 3) Artikeln har ett för uppgiften relevant syfte och förtydligande frågeställningar, 4) Artikeln återkommer till och svarar på syfte och frågeställningar, 5) Du har valt en för syftet relevant artikel eller avhandling och vävt in den samt relevant litteratur ur kursen på ett till övervägande del korrekt och smidigt sätt i artikeln. För betyget B/A gäller dessutom att: 6) Artikeln innehåller förtydligande metatext, 7) Artikeln har adekvata rubriker, 8) Artikeln har ett väl genreanpassat språk i akademisk stil, 9) Du förmedlar ett eget kritiskt perspektiv.

inklusive insikt i aktuellt forskningsläge, om barnlitteraturens bakgrund, framväxt, egenskaper och funktion, som krävs för yrkesutövningen; Visa förståelse för barnlitteraturens betydelse för barns estetiska, språkliga, kognitiva och emotionella utveckling och lärande; Visa kunskap om estetiska läroprocesser kopplade till barnlitteratur. Kursen LI030G syftar till att utveckla studentens förmåga att med barnlitteratur och berättande som utgångspunkt arbeta didaktiskt med litteraturverksamhet i åk F–3. Kursen ligger sedan läsåret 2017/2018 i termin 5 av utbildningen (tidigare låg den i termin 4). Av den anledningen härrör sig examinationsuppgifter och planering huvudsakligen från den kurs som gavs våren 17, när kursen ges nästa gång hösten 18 kommer revideringar att ha skett. Bland annat faller en VFU-uppgift bort, och ersätts av en fältuppgift. Insikt i aktuellt forsknings- och utvecklingsarbete berörs indirekt genom kursansvarig lektor i litteraturvetenskap, vars forskning huvudsakligen rör sig inom området barn- och ungdomslitteratur samt barns läsning, och som även arbetat praktiskt med genomförande och utvärdering/forskning i en mängd läsförämjande projekt i skola och förskola (för närvarande drivs ett samverkansprojekt med Härnösands kommun som rör språk- och identitetsutvecklande arbete med hjälp av skönlitteratur i en flerspråkig förskola). Kursen omfattar en grundläggande (barn)litteraturhistorisk översikt, grundläggande analysredskap både vad gäller bild och text, litteraturredaktiska kunskaper och överväganden samt praktiska metodexempel och övningar. Läroaktiviteterna är flera. Ämneskunskaperna inhämtas huvudsakligen ur kurslitteraturen och genom föreläsningar, seminarier och workshops under campusträffarna. Områden som täcks in är barnlitteraturens historia och framväxt, barnlitteraturens särart och egenskaper samt dess funktion för barns läsutveckling och identitetsskapande. Barnlitteraturens narratologi och genrer samt grundläggande barnlitterära analysverktyg tränas genom analys av innehåll och form. Kursen innehåller också inslag av eget kreativt skrivande, för att få en fördjupad förståelse för olika genrer som lyrik och saga. Även studier av bilderbokens speciella estetik och möjligheter samt förhållandet mellan text och bild ingår. Kursen startar med att jämföra läsminnen för att ringa in läsningens betydelse i olika åldrar. Examination sker genom skrivuppgifter som löper över hela kursen och lämnas in i Moodle vid kursens slut. Ett exempel på en examinerande skrivuppgift är "Barnboken i samhället", där studenterna skriftligt diskuterar en skönlitterär bok utifrån frågeställningarna: "Vad det är som gör denna bok till en barnbok" samt "Om och hur speglar denna bok barnsyn, uppfostran och eventuellt andra värderingar i den tid då den tillkommit?" Analysen kan ta upp både innehåll och form i boken. En annan analysuppgift tar upp berättartekniken i *Emil i Lönneberga* samt förhållandet mellan barn och vuxna ur ett maktperspektiv. Eftersom lärare i F–3 även kommer att arbeta med bilderböcker behandlar en av examinationsuppgifterna relationen mellan text och bild. I kursbrevet "Bilderboken som estetiskt föremål" beskrivs hur text och bild på flera olika sätt kan samverka i bilderböcker. I bildanalysen ingår att närmare undersöka bildstil, laddade detaljer i bilderna och deras funktion för helheten, hur känslor gestaltas i färger, stämningar, ljus, ansiktsuttryck – och hur dessa samverkar med berättelsernas texter. Säger bilden något utöver texten? Säger texten något utöver bilden? Upprepar text och bild samma sak? Uppgiften bedöms efter på förhand givna kriterier.

Mål 2: visa kunskap om vetenskapsteori och kvalitativa och kvantitativa forskningsmetoder samt om relationen mellan vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet och dess betydelse för yrkesutövningen:

Utförliga exempel på den konstruktiva länkningen av examensmålet hämtas nedan först från en kurs i svenska språket. Därefter följer ytterligare exempel från kurser i UVK.

Beskrivning: Detta examensmål uppfylls under kursen *Självständigt arbete* (SV011A) samt i kursen *Utbildningsvetenskaplig kärna IV* (PE032A), där examinationsuppgiften "Forskningsöversikt" knyter an till ämnesområdet svenska språket. I lärandemålen för SV011A finns inte kvalitativa och kvantitativa forskningsmetoder synliggjorda, men i innehållsbeskrivningen framkommer att de behandlas under kursen: "Kursen behandlar forskningsprocessens alla delar: formulering av syfte och forskningsfrågor inom området läs- och skrivinläring, utarbetande av en forskningsöversikt inom valt ämnesområde, diskussion av kvantitativ och

kvalitativ metod, insamling och analys av material med medvetna etiska ställningstaganden, värdering av resultaten och den valda metoden mot bakgrund av forskningsöversikt samt diskussion av den egna undersökningens relevans för yrkesverksamheten." De flesta lärandemål i SV011A ansluter till examensmålet. Här redovisas fyra mål, vilka har tydligast koppling till yrkesutövningen. Därefter redovisas den konstruktiva länkningen för ett av lärandemålen. Lärandemålen är: Identifiera ett ämnesdidaktiskt problemområde inom läs- och skrivinläring med relevans för yrkesverksamheten; Visa relevant och fördjupad kunskap inom det valda läs- och skrivområdet; Motivera den egna studiens relevans för yrkesutövningen; Formulera ett syfte och forskningsbara frågor med utgångspunkt i aktuell forskning om läs- och skrivinläring samt redovisa och diskutera relevanta teoretiska ansatser med relevans för yrkesverksamheten.

Exemplifierat lärandemål: "Visa relevant och fördjupad kunskap inom det valda läs- och skrivområdet":

Inramning/läraktivitet: Studenter fördjupar sina kunskaper inom läs- och skrivinläring genom att diskutera relevanta vetenskapliga artiklar och avhandlingar (både under PE032A och SV011A) och genom att skriva en forskningsöversikt inom det valda läs- och skrivområdet, som också ventileras vid ett seminarium (PE032A). Forskningsöversikten förbereds genom seminarier med fokus på metodfrågor inom läs- och skrivområdet. Forskningsöversikten utgör vanligen en utgångspunkt för val av ämne för det självständiga arbetet som genomförs inom SV011A, och den utvecklas och bearbetas vidare i denna kurs.

Examination: Lärandemålet i SV011A examineras genom det självständiga arbetet som även ventileras vid ett avslutande seminarium.

Bedömningskriterier: Kunskapen inom det valda läs- och skrivområdet och teoretisk medvetenhet bedöms enligt betygskriterier för det självständiga arbetet.

Motivering: De kunskaper inom fältet läs- och skrivinläring som studenterna har tillgodogjort sig inom kurserna i svenska språket (SV037G och SV040G) och pedagogik (VFU och UVK) fördjupas i det självständiga arbetet. Studenterna får här möjlighet att identifiera ett ämnesdidaktiskt problemområde inom läs- och skrivinläring med relevans för yrkesverksamheten. I formulandet av syftet ska de utgå från aktuell forskning om läs- och skrivinläring, och redovisa och diskutera teoretiska grundantaganden. De ska också motivera den egna studiens relevans för yrkesutövningen. I det självständiga arbetet ges studenten möjlighet att tillämpa kvalitativ eller kvantitativ metod och att förstå såväl sambandet mellan metod och resultat som forskningsresultatets relevans för yrkesutövningen. Studenterna visar därmed kunskap om "relationen mellan vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet och dess betydelse för yrkesutövningen".

Ytterligare exempel på konstruktiv länkning för examensmålet hämtas från UVK. Studenterna får från den första terminen av sin utbildning börja arbeta med vetenskaplig skolning. Det innebär att examensmålet bearbetas och examineras i både UVK-kurser och ämneskurser. I flera UVK-kurser samarbetas med biblioteket som håller i informationssökningspass. Det ger studenterna möjlighet att dels få kännedom om vad som kännetecknar vetenskapliga texter, dels att utveckla förmåga att söka efter sådana. Dessa färdigheter är viktiga för både de examinerande vetenskapliga texter som studenterna skriver under sin utbildning och för deras kommande yrkesutövning. Som ett viktigt moment i den vetenskapliga skolningen får studenterna genom hela utbildningen läsa och granska studiekamraters texter. För att möjliggöra progression i studenternas lärande sker det till en början i form av kamratbedömning och i de senare terminerna genom opponering i mer strukturerad form. I UVK I sker arbetet med den vetenskapliga skolningen genom litteraturstudier, föreläsningar och praktiskt arbete. Ett exempel på praktiskt arbete och examination den första terminen är en paruppgift i vetenskapsteori. Uppgiften bygger på studenternas analys av vetenskapliga artiklar som redovisas i ett examinerande paper. I detta paper förväntas studenterna med utgångspunkt i artiklarna diskutera skillnader och likheter mellan de två vetenskapliga

ambitionerna att förklara och förstå. Stöd för studenterna är föreläsningar och seminarier dels kring akademiskt skrivande, dels kring vetenskapsteori och vetenskapliga metoder. Ytterligare exempel i kursen UVK I är introduktionen till olika metoder. Uppgiften består av fyra delar: intervju, transkribering, analys och textproduktion. Läraktivitet är praktiskt arbete utifrån litteratur och föreläsning om kvalitativ metod (vetenskaplig intervju). Arbetet examineras genom en text där transkriberingar analyseras, och dessutom genomförs ett textseminarium med kamrattöd/kamratbedömning innan texten slutligen examineras. Den skriftliga uppgiften är individuell. I UVK III finns exempel där målet behandlas indirekt genom läraktiviteter, men det examineras inte explicit. Det avslutande examinerande papperet i kursen UVK IV behandlar hur frågeställningar i akademiska texter formuleras. Vidare tränas studenterna i att avgränsa sina arbeten, och kursen avslutas med ett opponeringsförfarande med opponent och respondent. I utbildningen ingår att utveckla kännedom om yrkesrelevant forskning och dess relation till beprövad erfarenhet. Dessutom ingår att utveckla kunskaper och färdigheter vad gäller vetenskaplig förhållningssätt. Kursen UVK IV utgör därmed en grund och förberedelse inför kursen *Självständigt arbete, AV 15 hp*, vilket innebär att arbetsprocessen för det första självständiga arbetet påbörjas och stöttas under denna kurs. Exempel på läraktivitet är litteraturseminarier, som är en förberedelse inför den examinerande tentamen som behandlar vetenskapsteori och kvalitativa och kvantitativa forskningsmetoder. Ytterligare exempel är de forskarpresentationer som ingår i kursen där flera av de undervisande lärarna i kursen, både disputerade och doktorander, berättar om sin forskning utifrån metod och resultat. Ytterligare en examinerande uppgift i UVK IV är en analysuppgift, i vilken studenten ska träna på att använda analysverktyg samt ta del av andras arbeten och reflektera över hur de använder analysverktyg. Uppgifterna "Forskningsöversikt" och "Analysuppgift" examineras i UVK IV, men är tydliga förberedelser inför det första självständiga arbetet i programmet. Avslutningsvis ska därför sägas något ytterligare om forskningsöversikten. Av utrymmesskäl kan den endast kortfattat redogöras för. I sista UVK-kursen ingår alltså en forskningsöversikt inför det självständiga arbetet. Studenten ska utifrån ett kunskapsområde/ämnesdidaktiskt område skriva en kortare (sju sidor) forskningsöversikt. Forskningsöversikten avgränsas genom att studenten ska välja ett för kunskapsområdet angeläget forskningsobjekt, och ett teoretiskt perspektiv på detta objekt. Studenten ska ha upparbetat sin förmåga till informationshantering och källkritik, och ska välja sex vetenskapliga källor (forskningsartiklar eller avhandlingar, dock minst en avhandling eller motsvarande) med relevans för det självständiga arbetets inriktning. I uppgiften ska studenten tolka, kritiskt värdera och resonera kring forskningsläget. I forskningsöversikten ska studenten utveckla en kritisk läsfärdighet, och resonera kring källans trovärdighet och betydelse, slutsatsernas tillförlitlighet och hur de teoretiska idéerna/vetenskapsteoretiska utgångspunkterna och metodval påverkar de resultat som presenteras. Exempel på frågor är: Vad är redan bekant eller känt på området?; Vilka begrepp och teorier är relevanta för området?; Vilka metoder och forskningsstrategier har tillämpats på området?; Finns några viktiga motsättningar?; Finns det några motsägande eller inkonsekventa resultat?; Finns det några frågor som inte besvaras?

Sammanfattningsvis täcker utbildningen väl in examensmålen under "Kunskap och förståelse". Många lärandemål finns som relaterar till delar, och i något fall till hela, examensmålen. Läraktiviteterna och examinationerna är varierande, och sker med ökad progression i svårighetsgrad genom utbildningen. Bedömningskriterier finns för examinationerna. Ett utvecklingsarbete för programutvecklingsgruppen framgent är att säkerställa att det finns progression även för behandling av kvantitativ metod. Måluppfyllelsen följs kontinuerligt och systematiskt upp, vilket behandlas längre fram i självvärderingen.

Måluppfyllelse – färdighet och förmåga

Mål 3: *visa fördjupad förmåga att kritiskt och självständigt tillvarata, systematisera och reflektera över egna och andras erfarenheter samt relevanta forskningsresultat för att därigenom bidra till utvecklingen av yrkesverksamheten och kunskapsutvecklingen inom yrkesområdet:*

Exempel på den konstruktiva länkningen av examensmålet hämtas nedan först från svenska språket. Därefter följer ytterligare exempel från UVK och VFU.

Beskrivning: Detta examensmål uppfylls främst under kursen *Självständigt arbete (SV011A)*. Här har lyfts ut några av de lärandemål som har tydligast koppling till examensmålet. Den konstruktiva länkningen exemplifieras med ett lärandemål. Lärandemål: Visa relevant och fördjupad kunskap inom det valda läs- och skrivområdet; Söka, samla och värdera ett material samt motivera insamlingsmetod; Redogöra för och diskutera de egna resultaten i relation till tidigare kunskap inom området; Bearbeta, analysera och tolka materialet med hjälp av vetenskaplig metod och vetenskapliga begrepp samt ha motiverat och argumenterat för val av analysmetod; Tolka undersökningsresultatet i förhållande till formulerat syfte; Föra och leda en vetenskapligt förankrad diskussion muntligt och skriftligt; Diskutera och kritiskt värdera eget och andras arbeten: teorier, metod- och materialval och resultat; Identifiera sitt behov av ytterligare kunskap inom aktuellt problemområde.

Exemplifierat lärandemål: "Diskutera och kritiskt värdera eget och andras arbeten: teorier, metod- och materialval och resultat":

Inramning/läraktivitet: Självständigt arbete initieras redan under *UVK IV*, där studenterna skriver sin första forskningsöversikt (se examensmål 2 ovan). Under kursen *SV011A* hålls seminarier där studenter presenterar och opponerar på varandras texter i arbetets olika faser, ett 30 %-seminarium och 70 %-seminarium. Vid seminarierna diskuteras syfte, det valda ämnets relevans för yrket, teorier, material- och metodval, bearbetning av materialet, analys, resultat och presentationsform. Seminarierna ger studenterna träning i att diskutera och kritiskt värdera både det egna arbetet och andras arbeten. Förutom dessa seminarier ges kontinuerlig handledning. Vid slutseminariet förs en vetenskapligt förankrad diskussion där studenterna uppträder i olika roller: främst som respondent och opponerare, men även som protokollförare och aktiv diskussionsdeltagare.

Examination: Opposition och presentation av självständigt arbete sker vid slutseminarium. Efter slutseminariet ges studenten möjlighet att bearbeta sitt arbete innan det bedöms. Bedömningen för detta lärandemål sker utifrån ett antal kriterier, som preciseras för studenterna i "Riktlinjer för självständigt arbete".

Motivering: I det självständiga arbetet utvecklar studenten dels kompetens för att kritiskt värdera det egna arbetet, dels kompetens för att diskutera och kritiskt värdera andras arbeten. De två förberedande seminarier som genomförs under kursen ger studenten möjlighet att reflektera över den egna studien, över medstudenternas studier och över tidigare forskningsresultat. Genom att försvara sitt eget arbete och opponera på en annans students arbete vid slutseminariet utvecklar studenten ytterligare sin förmåga att värdera och tolka sina egna och andras resultat. Genom sin egen studie och seminariediskussionerna fördjupar studenten därtill sin förståelse för hur kunskapsutvecklingen inom yrkesområdet kan vidareutvecklas.

Ytterligare exempel på konstruktiv länkning för examensmålet hämtas från UVK och VFU. Målet finns uttalat och examineras därmed i dessa kurser: *Verksamhetsförlagd utbildning I (VFU I)*, *Utbildningsvetenskaplig kärna III (UVK III)*. I UVK III finns ett exempel på läraktivitet där uppgiften syftar till att förbereda studenterna på att i det aktiva yrkeslivet återkommande behöva reflektera över egna och andras erfarenheter av undervisning samt över relevant forskning, då det i yrkesrollen finns ett ständigt behov av att utveckla sin undervisning i syfte att möta samhällets förändrade krav på utbildning och lärande. Uppgiften har därför fokus på att belysa hur studenterna kan komma

att arbeta med skolutveckling på organisationsnivå. Genom föreläsningar, litteraturläsning och praktiska övningar förbereds ett utvecklingsarbete som genomförs i grupp, och arbetet examineras muntligt med stöd av poster ("posterföreläsning"). Den individuella examinationen består i en skriftlig reflektion över de egna erfarenheterna i grupparbetet och av erfarenheterna av arbetslaget/gruppens arbete (processen). Studenterna förväntas även reflektera över vilka behov de ser (för egen del) avseende ytterligare kunskap om skolutveckling samt om lärarrollen i ett utvecklingsarbete.

Mål 4: visa förmåga att tillämpa sådan didaktik och ämnesdidaktik inklusive metodik som krävs för undervisning och lärande inom det eller de ämnen som utbildningen avser och för yrkesutövningen i övrigt:

Exempel på den konstruktiva länkningen av examensmålet hämtas nedan först från svenska språket. Därefter följer ytterligare exempel från Litteraturvetenskap, samt matematik och VFU.

Beskrivning: Lärandemål, läraktiviteter och examinationer om både kunskaper om, och färdighet i att tillämpa, didaktik, ämnesdidaktik och metodik finns i ett flertal kurser. Beträffande förmåga att tillämpa återfinns lärandemål i *Läs- och skrivinläring samt läs och skrivutveckling* (SV037G), *Barnlitteratur* (LI030G), *Matematik I* (MA022G), *Matematik II* (Ma122G) samt *VFU I-III* (PE152G, PE153G, PE127G). Inom svenska språket är specifikt skrivdidaktik ett centralt område. Här redovisas lärandemål från både en kurs som svenska språket ansvarar för och från en VFU-kurs som färgas in av svenska språket.

Exemplifierat lärandemål: "Planera skrivundervisning och reflektera över planeringen i ett didaktiskt perspektiv i förhållande till skolans skrivdiskurser och styrdokument" (SV037G):

Inramning/läraktivitet: En skrivdidaktisk fältuppgift, där studenten planerar och genomför en lektion, där skrivutveckling ska ingå, genomförs i SV037G. Studenten intervjuar i samband med inslaget läraren angående arbetssätt och kartläggning av elevernas språkutveckling, vilket sedan redovisas och diskuteras i seminariegrupper. Lärandemålet inramas på följande sätt: Instruktioner till fältuppgiften ges både muntligt och skriftligt. Studenten planerar en skrivdidaktisk aktivitet utifrån styrdokument och genomför en lektion i verksamheten med utgångspunkt i didaktiska frågeställningar självständigt eller i samarbete med en handledare från fältet. De reflekterar sedan över genomförandet med styrdokumentet i fokus. Om det finns möjlighet ska studenten samla in avidentifierade elevtexter, som sedan används i elevtextanalys i kursens tredje moment. Följande instruktioner till den skrivdidaktiska fältuppgiften är hämtade från studiehandledningen för kursen SV037G: "Inför den senare delkursen 'Textanalys' ska du skaffa elevtexter. Uppgiften innebär att du tar kontakt med en skola och ber att få genomföra en lektion, själv eller tillsammans med en lärare, om skrivande. Under lektionen ska du introducera en egen skrivuppgift för eleverna. Eleverna ska sedan utföra uppgiften enligt dina instruktioner. När lektionen är över samlar du in texterna. Genren för uppgiften är valfri (fiktionsprosa, diskursiva texter etc.) men du bör tänka på tidsåtgången då du formulerar uppgiften och väljer genre så att eleverna har en rimlig chans att producera en text inom givna ramar. I samband med fältuppgiften ska du även passa på att intervjua läraren om dennes språkutvecklande arbetssätt samt kartlägningsarbetet på skolan. Vilka material använder de? Samarbetar lärarna med varandra runt kartläggningen? Vilket syfte har läraren med kartläggningen?"

Examination: Den skrivdidaktiska fältuppgiften examineras muntligt och skriftligt vid ett seminarium, där planering, genomförande och utvärdering samt studentens reflektioner beskrivs och diskuteras. En vetenskaplig artikel som behandlar skolans skrivdiskurser läses inför seminariet. Inför seminariet skriver studenten en didaktisk reflektion, med utgångspunkt i kurslitteraturen och den egna erfarenheten, vilken utgör "inträdesbiljett" till seminariet.

Bedömningskriterier: Den skrivdidaktiska fältuppgiften bedöms som underkänd eller godkänd. För godkänt ska studenten ha planerat och genomfört en lektion, reflekterat över genomförandet utifrån styrdokument samt aktivt deltagit i ett examinerande seminarium.

Motivering: Den skrivdidaktiska fältuppgiften ligger tidigt i kurserna i svenska språket. Det innebär att studenten redan innan de går ut på sin första VFU ges möjlighet att prova och utvärdera skrivdidaktiska metoder. Studenterna kommer till tidig insikt om att elevernas förutsättningar varierar kraftigt och att detta får didaktiska implikationer, exempelvis att skrivundervisningen behöver individualiseras.

Ytterligare exempel på konstruktiv länkning för examensmålet: Även i det didaktiska arbetet med litteratur i skolan tränas och examineras studenternas färdigheter i ämnesdidaktik och metodik. Kursen LI030G syftar till att utveckla studentens förmåga att med barnlitteratur och berättande som utgångspunkt arbeta didaktiskt med litteraturverksamhet i F-3. I kursen finns bl.a. följande lärandemål: Visa sådana kunskaper i ämnesdidaktik inklusive metodik som krävs för aktivt barnlitteraturarbete; Visa förmåga till ämnesdidaktisk reflektion om den egna litteraturverksamheten. Litteraturredidaktiska perspektiv täcks bl. a in under två seminarier, om sagans användning i skolan respektive om läsförståelse och lässtrategier, båda är baserade på aktuella forskningsartiklar. Studenterna diskuterar och reflekterar i grupp kring dessa frågor. Under kursen diskuteras och problematiseras begreppet "tematiskt arbete", och exempel ges på tematiskt arbete med inslag av skönlitteraturarbete i skolan, med utgångspunkt i skolans värdegrund. Även andra metoder för aktivt barnlitteraturarbete, inklusive estetiska läsprocesser samt boksamtal och diktverkstad i skolan, tränas, och ingår i studenternas planeringsarbete. Med boksamtal avses strukturerade och lärarledda samtal kring en barnbok, där elever tränar sin förmåga att uttrycka sina tankar och att lyssna till andras synpunkter. Syftet är också att öva eleverna i reflektion och kritiskt tänkande. Samtalen rör sig kring såväl estetiska som etiska frågor, och deltagarna tränas även i att analysera problem ur olika perspektiv. Metoden baseras på litteraturvetenskapliga teorier, inklusive receptionsforskning och feministisk litteraturteori, och har utarbetats av författaren och litteraturpedagogen Aidan Chambers. Att skapa god miljö för litteraturverksamhet, där hänsyn tas till bland annat barns olika behov och förutsättningar, är ett annat viktigt moment i kursen och i Chambers teorier. Metoden "Barns smak", som utarbetats av undervisande lektor, ingår såväl praktiskt som teoretiskt i kursen. Metoden går i korthet ut på att träna barns förförståelse genom att diskutera och värdera omslag, och koppla dem till bokens innehåll. Med diktverkstad avses en verksamhet i skolan där läraren på ett medvetet sätt arbetar med poesi, i syfte att gynna barns språkutveckling. Utifrån ett utvecklingspedagogiskt synsätt ska läraren skapa förutsättningar för barn att upptäcka och utveckla sitt meningsskapande via språket, exempelvis genom ökad förståelse för symboler och metaforer. Studenterna utarbetar, med stöd av föreläsningar samt litteraturredidaktisk litteratur, en planering för en diktverkstad, och genomför den med en elevgrupp. Diktverkstaden inleds med en gemensam skrivaktivitet för studenterna, där de får reflektera över sitt förhållande till poesi, och genom olika lekfulla övningar avdramatisera det. Tidigare har en VFU-uppgift knutits till kursen (att planera och genomföra en diktverkstad med eleverna). I det nya programupplägget faller denna bort, men den ska ersättas av en fältuppgift. Detta moment har varit mycket uppskattat både av studenter och handledare, och har på många sätt vidgat deras uppfattning om vad skönlitteraturarbete i skolan kan innebära. Momentet examineras genom aktivt deltagande i seminarier samt genom skriftliga inlämningsuppgifter. En skriftlig uppgift rör planering av ett temaarbete i skolan med inslag av boksamtal. Planeringen av diktverkstaden lämnas in skriftligt och utfallet redovisas muntligt med egna reflektioner och respons från studiegruppen. Ett exempel på en muntlig examinerande uppgift är "Boksamtal i praktiken". Studenterna får själva pröva på att delta i eller leda ett boksamtal i verkligheten, tillsammans med sin studiegrupp. Arbetsmetoden är baserad på Aidan Chambers *Böcker inom och omkring oss*. Övningen avslutas med gemensamma reflektioner kring boksamtalet. Diktverkstaden planeras och genomförs med elever, dokumenteras och utvärderas samt redovisas i studiegrupperna.

Fler exempel ges från kurser i VFU och matematik: I VFU-kurser utgår detta mål från övergripande förmågor kopplade till professionen, men dessa förmågor bearbetas och examineras genom de ämnen som infärgar VFU:n. I

VFU I är det svenska som är det ämne som har en fokusuppgift under den verksamhetsförlagda perioden (se vidare nedan), i VFU II är ämnet engelska och slutligen i VFU III är det matematik. Den första VFU-kursen (PE152G), som ges inom huvudområdet pedagogik, färgas alltså in, som nämnts ovan, av svenska språket. Studenterna planerar och genomför didaktiska aktiviteter i svenska språket som dokumenteras och utvärderas i en skriftlig rapport. Lärandemål med direkt anknytning till examensmålet är: visa grundläggande förmåga att tillämpa didaktik inklusive metodik i undervisning och lärande, samt visa förmåga att göra ämnesdidaktiska val i svenska; visa förmåga att på ett medvetet sätt arbeta med elevers läs-, tal- och skrivutveckling. I studiehandledningen ges följande instruktioner: "I den första VFU-kursen ska du planera för och sedan genomföra ett arbete där ämnet svenska ingår. Syftet med uppgiften är att du ska använda dig av kunskaper från kurserna du har läst i svenska och UVK och genom att tillämpa dem kunna nå lärandemålen för VFU-kursen. Uppgiften innebär att du i samarbete med din handledare planerar och genomför ett arbete där eleverna ska få utveckla sina förmågor i ämnet svenska. Här ska du ta stöd i kursplanerna i Lgr 11. I uppgiften ska du både själv, och tillsammans med din handledare, planera ramarna för arbetet som i omfattning kan vara allt från några lektioner till att sträcka sig över flera av dina VFU-veckor. Förutom att planera för arbetet förväntas du med stöd av din handledare genomföra och ta ansvar för några lektioner själv i arbetet med eleverna". I VFU III är den examinerande uppgiften att planera, genomföra och bedöma matematiklärande i utomhusmiljö, där skolgården, och/eller närmiljön (exempelvis skogen) används som pedagogisk resurs. Studenten får tillfälle att utifrån elevernas kunskapsnivå planera för en lektion, genomföra den, och därefter revidera och planera vidare för en andra lektion inom samma område, utifrån en formativ syn på bedömning. I den individuella examinerande skriftliga delen av uppgiften ska kortfattat redogöras för planering, genomförande och bedömning av lektionerna. Därefter förs ett teorianslutet resonemang, med stöd av lämplig litteratur, där analys och reflektion över bedömning för lärande i ämnet matematik ska göras. Matematik behandlar även målet genom att bland annat använda sig av en fältuppgift där studenterna får undervisa elever från grundskolan i historiska räknesätt, detta äger rum på Technichus (ett Science Center med målet att på ett lustfyllt sätt väcka intresset för naturvetenskap och teknik för barn). Studenterna förbereder lektionen, och Technichus bjuder in en klass som får ta del av studenternas undervisning. Till stöd för studierna och examination ges föreläsningar, laborationer/räkneövningar.

Mål 5: *visa förmåga att självständigt och tillsammans med andra planera, genomföra, utvärdera och utveckla undervisning och den pedagogiska verksamheten i övrigt i syfte att på bästa sätt stimulera varje elevs lärande och utveckling:*

Exempel på den konstruktiva länkningen av examensmålet hämtas nedan först från svenska språket. Därefter följer ytterligare exempel från litteraturvetenskap och VFU.

Beskrivning: Lärandemål, läraaktiviteter och examinationer som ringar in detta mål finns bl.a. i kurserna i svenska och VFU I-III. I sedvanlig ordning exemplifieras först utförligt med svenska. Här redovisas först de lärandemål som uppfyller examensmålet ovan, och den konstruktiva länkningen med exemplifieras i ett lärandemål. I SV037G återfinns följande lärandemål: Utföra grundläggande språklig analys och bedömning av elevers skriftkompetens och kommunikativa förmågor, och föreslå åtgärder för elevers språkliga utveckling; Planera skrivundervisning och reflektera över planeringen i ett didaktiskt perspektiv i förhållande till skolans skrivdiskurser och styrdokument. I SV040G återfinns följande lärandemål: Kartlägga barns tal-, läs- och skrivutveckling ur ett första- och andraspråksperspektiv och formulera skriftliga omdömen samt upprätta en individuell utvecklingsplan; Planera läs- och skrivundervisning med utgångspunkt i teorier, styrdokument och beprövad erfarenhet. Därtill examineras examensmålet som helhet i VFU 1, där svenskämnet "färgar in" innehållet genom en rapport där de redovisar planering, genomförande och utvärdering av sin undervisning inom ämnesområdet svenska med inriktning mot läs- och skrivutveckling.

Exemplifierat lärandemål: "Utföra grundläggande språklig analys och bedömning av elevers skriftkompetens och kommunikativa förmågor, och föreslå åtgärder för elevers språkliga utveckling" (SV037G):

Inramning/läraktivitet: Lärandemålet i SV037G behandlas i föreläsningar, grupparbeten och seminarier. Vid föreläsningarna introduceras och diskuteras olika analysmodeller för elevtexter: t.ex. strukturell, funktionell respektive normativ modell. I samband med den skrivdidaktiska fältuppgiften har studenterna samlat in elevtexter (se examensmål 4 ovan). Dessa autentiska elevtexter används som underlag för elevtextanalyser där både text och didaktisk kontext diskuteras. Elevtextanalyserna behandlas både parvis och i grupparbeten samt vid lärarledda seminarier. Analyserna utgör underlag för bedömning av elevers skriftkompetens och för förslag på åtgärder för att stimulera elevernas språkliga utveckling.

Examination: Lärandemålet examineras genom en salstentamen där studenten genomför elevtextanalyser och ger förslag på åtgärder för att stimulera elevernas språkliga utveckling. Studenten ombeds också skriva en kommentar som är riktad direkt till eleven. I salstentamen redovisas en eller två elevtextanalyser med beskrivningar av åtgärder för elevernas språkliga utveckling, samt en skriftlig kommentar med eleven som mottagare. Här följer två exempel på tentamensfrågor: Tentamensfråga i SV037G: "Nedan följer två elevtexter. Analysera så utförligt som möjligt var text för sig! Ta hjälp av analysmodellerna i *Elevtext. Analyser av skoluppsatser från åk1 till åk 9* av Josephson, Melin & Oliv och *God skrivutveckling. Kartläggning och undervisning* av Lundberg. Strukturera din analys under rubrikerna Språkfunktioner, Disposition och textbindning, Syntax och meningsbyggnad, Ord, Ortografi och Tecken. Använd korrekta termer och ange exempel när du säger något om texterna. Skriv också en text riktad till eleven." Tentamensfråga i SV040G: "I svenska har vi gjort elevtextanalyser och bekantat oss med olika analysmodeller för elevtexter. Beskriv och jämför de olika analysmodellerna! Hur väl ger de underlag för bedömning? Hur väl fungerar de för summativ respektive formativ bedömning?"

Bedömningskriterier: I bedömningen av elevtextanalyserna läggs vikt både vid genomförandet av analysen (utförlighet och grad av språklig analys) samt kommentarernas relevans och utformning.

Motivering: Elevtextanalyserna ger studenten redskap för att kunna planera, genomföra, utvärdera och utveckla undervisning för att på bästa sätt stimulera varje elevs lärande och utveckling.

Ytterligare exempel på konstruktiv länkning för examensmålet kan hämtas från kursen i litteraturvetenskap, där examensmålet behandlas i form av lärandemålet "visa förmåga att, med utgångspunkt i litteraturdidaktisk forskning, självständigt planera och utvärdera barnlitteraturverksamhet i skolan i syfte att på bästa sätt stimulera varje elevs lärande och utveckling". Lärandemålet tränas genom flera läraktiviteter (boksamtal, övningar, estetiska lärprocesser) och examineras i seminarier samt skriftligt efter bedömningskriterier. I VFU-kurserna ingår flera olika läraktiviteter som för att träna att planera, genomföra, utvärdera och utveckla undervisning. Dessa redovisas i en skriftlig, individuell, digital portfolio. Denna skriftliga uppföljning följer studenten under de tre VFU-perioderna. Det finns en progression inbyggd i lärandemålen, och följaktligen av kravnivån i bedömningen från VFU I till III.

Sammanfattningsvis tränas och examineras studenternas färdigheter och förmågor (i att tillvarata, systematisera och reflektera över erfarenheter och forskningsresultat; i didaktik och ämnesdidaktik, inklusive metodik; i planering, genomförande, utvärdering och utveckling av undervisning) återkommande och med progression genom utbildningen. En bred variation av lärandemål och läraktiviteter samt examinationer säkrar examensmålet. Måluppfyllelsen följs kontinuerligt och systematiskt upp, vilket behandlas längre fram.

Måluppfyllelse – värderingsförmåga och förhållningssätt

Mål 6: visa förmåga att i det pedagogiska arbetet göra bedömningar utifrån relevanta vetenskapliga, samhälleliga och etiska aspekter med särskilt beaktande av de mänskliga rättigheterna, i synnerhet barnets rättigheter enligt barnkonventionen, samt en hållbar utveckling:

Exempel på den konstruktiva länkningen av examensmålet hämtas nedan först från UVK I. Därefter följer ytterligare exempel från engelska

Beskrivning: Lärandemål, läraktiviteter och examinationer som ringar in detta mål finns bl. a i UVK I-III, *Barnlitteratur*, samt i Engelska och i SO-kurserna. I kursen UVK III ingår en läraktivitet som är kopplat till målet om hållbar utveckling. En kombinerad föreläsning och workshop inleder uppgiften, där studenterna ska utgöra ett arbetslag som på ett föräldramöte ska presentera ett temaområde om hållbar utveckling som de planerar att arbeta med. Uppgiften är att översiktligt planera temaarbetet och, att som arbetslag förbereda och genomföra en muntlig presentation av temat för en fiktiv föräldragrupp (den övriga gruppen) vid ett föräldramöte. Studenterna ska utgå från läroplanen och från kunskaper de tillägnat sig på denna och tidigare kurser, och från kurslitteratur. Uppgiften examineras i form av en presentation på det fiktiva föräldramötet. Exempel på andra examinationer kopplade till examensmålet är den digitala portfolion på VFU. I denna ska reflektioner skrivas fram och som ska vara tydligt kopplade till styrdokument, med ett särskilt fokus avseende demokratiska värderingar, mänskliga rättigheter, barns rättigheter samt hållbar utveckling.

Exemplifierat lärandemål: "visa förmåga att kommunicera skolans värdegrund inbegripet de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingarna" (PE106G):

Inramning/läraktivitet: Grundskolans värdegrund, i ett läroplansteoretiskt perspektiv, behandlas i en uppgift i UVK I, i vilken studenterna får en introduktion i det läroplansteoretiska fältet och en överblick över utbildningssystemets styrning och organisation. Uppgiften syftar till att studenten ska bli förtrogen med den värdegrund som gäller för det svenska utbildningsväsendet och till att studenterna identifiera och reflektera över de värden som finns angivna i Lgr 11 utifrån läroplansteoretiska utgångspunkter. I kursen behandlas bedömningar om människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, barns rättigheter, jämställdhet mellan kvinnor och män samt solidaritet med svaga och utsatta. Uppgiften examineras i form av en argumenterande text, där tre olika perspektiv ska appliceras för att analysera värden i läroplanen. Lärande för hållbar utveckling innebär att kombinera ämneskunskaper inom området med förmåga att utveckla individuell handlingskompetens.

Examination: Uppgiften examineras i form av en argumenterande text, där tre olika perspektiv ska appliceras för att analysera värden i läroplanen.

Bedömningskriterier: För betyget E gäller att studenten visar: 1) Kunskaper om det läroplansteoretiska fältet som uppgiften prövar, tillräcklig 2) Kunskaper om skolans värdegrund kopplat till uppgiftens utformning, tillräcklig 3) Exemplens grad av problematisering, tillräcklig 4) Förståelse av arenorna som analysverktyg i tolkandet av texter, tillräcklig 5) Argumentation av för- och nackdelar, tillräcklig 6) Textens litteraturkoppling, tillräcklig.

Motivering: Uppgiften syftar till att studenten ska bli insatt i och förtrogen med den värdegrund som gäller för det svenska utbildningsväsendet och till att studenterna identifiera och reflektera över de värden som finns angivna i Lgr 11 utifrån läroplansteoretiska utgångspunkter.

Ytterligare exempel på konstruktiv länkning av examensmålet kan hämtas från kursen Engelska (EN018G). Där ska studenterna läsa en artikel som gör en kritisk analys av en mängd Disney-filmer (utifrån olika stereotyper). Studenterna ska komma till insikten att de kritiskt måste granska undervisningsmaterial. En föreläsning inkluderar

en kritisk granskning av en relativt nyskriven bok om "amerikanska indianer". Uppgiften examineras genom att studenterna skriver en barnboksanalys. Analysen diskuteras i grupper om tre, inklusive kamratgranskning av den. Den individuella uppsatsen bedöms genom fyra kriterier: 1) Skriftlig språkanvändning, 2) Struktur, 3) Innehåll (kvalitén i barnboksanalysen), 4) Diskussion (kvalitén på reflektionen över innehållet av uppgiften). Bedömningskriterier visar studenterna godkänd-nivån.

Sammanfattningsvis tränas studenten i sin förmåga att göra bedömningar utifrån såväl vetenskapliga som samhälleliga och etiska aspekter. Ett utvecklingsområde i behov av fortsatt analys, är att delar av målet, främst de om barns rättigheter men även om hållbar utveckling, kan behöva behandlas mer ingående i utbildningen. En uppföljning av detta ska ske i programmet, efter att synpunkter från kurslärare, studenter och VFU-handledare inhämtats.

Jämställdhet

Mål 7: visa förmåga att beakta, kommunicera och förankra ett jämställdhetsperspektiv i den pedagogiska verksamheten:

Beskrivning: Programmet följer kontinuerligt upp studenternas upplevelser av lika villkorsrelaterade frågor. Fokus i uppföljningen riktas exempelvis mot innehåll i kursplaner, läraktiviteter och examination, samt mot kurslitteratur. Vad gäller undervisningssituationer studeras språk, talutrymme, hierarkier, arbetsformer samt tydliggjorda och/eller dolda strukturer. Området "lika villkor" ingår även i alla kursvärderingar. Hösten 2018 anordnas även en temadag för studenter på programmet om jämställdhet. Denna dag har tillkommit efter studentinitiativ i samband med Metoo. Programmets lärare har också 2018 utbildats i jämställdhetsperspektivet i lärarutbildningarna. I undervisningen berörs partnerskap, förälskelse och sexualitet, och syftet är att inkludera och synliggöra olika aspekter och perspektiv på jämställdhet och jämlikhet. Undervisning kring jämställdhet, jämlikhet, klass, lika villkor, genus/kön och intersektionalitet behandlas under flera kurser i utbildningen. Flera lärandemål och läraktiviteter har redan diskuterats ovan. Jämställdhetsaspekter finns betonade i både SV037G och SV040G. Dels behandlas de språkpolitiska förutsättningarna i det flerspråkiga klassrummet, dels behandlas studentens egen förmåga att tillämpa ett jämställdhetsperspektiv. De lärandemål som ansluter till aspekten jämställdhet är: Identifiera och redovisa språkpolitiska och språksociologiska förutsättningar för skrivdidaktik och läsdidaktik i det flerspråkiga klassrummet; Beskriva och diskutera dagens flerspråkiga klassrum ur ett demokratiskt perspektiv med hänsyn till förskoleklassens och grundskolans styrdokument; Visa förmåga att i det pedagogiska arbetet göra bedömningar utifrån relevanta vetenskapliga och etiska aspekter och i ett intersektionellt jämställdhetsperspektiv.

Även i kursen *Barnlitteratur* (LI030G) behandlas examensmålet om jämställdhet. Lärandemålen är: Visa förmåga att kommunicera och förankra skolans värdegrund samt ett jämställdhets- och jämlikhetsperspektiv i barnlitteraturarbetet; Visa förståelse för värderings- och likabehandlingsperspektiv i relation till barnlitteratur och litteraturarbete i skolan; Visa förmåga att i den pedagogiska planeringen göra bedömningar utifrån relevanta vetenskapliga och etiska aspekter och i ett intersektionellt jämställdhetsperspektiv.

Exemplifierat lärandemål: "Visa förmåga att kommunicera och förankra skolans värdegrund samt ett jämställdhets- och jämlikhetsperspektiv i barnlitteraturarbetet" (LI030G):

Inramning/läraktivitet: Barnlitteratur i ett intersektionellt perspektiv, inklusive flerspråkighet och funktionsvariationer, analyseras på kursen. Genom föreläsningar och en workshop om litteraturanlys med "genus-respektive mångfaldsglasögon" behandlas och tränas kunskaper och färdigheter rörande lärandemålet.

Examination: Lärandemålen examineras genom att studenten skriftligt ska diskutera en valfri skönlitterär bok ur ett genus- eller mångfaldsperspektiv. Resonemangen ska knyta an till litteratur om genus och skola.

Bedömningskriterier: Kriteriet för godkänt lyder: "För godkänt krävs att det framgår (i form av hänvisningar och termer) att du har använt dig av de olika facktexterna, och att du i dina resonemang citerar och refererar, på ett korrekt sätt, till aktuella passager i skönlitteraturen, samt att du sakligt kan diskutera genus- och mångfaldsfrågor ur ett skolperspektiv".

Motivering: Studenten ska visa förståelse för värderings- och likabehandlingsperspektiv i relation till barnlitteratur och litteraturarbete i skolan och förmåga att i den pedagogiska planeringen göra bedömningar utifrån relevanta vetenskapliga och etiska aspekter och i ett intersektionellt jämställdhetsperspektiv.

Ytterligare exempel på konstruktiv länkning för examensmålet: I samhällskunskap är det naturligt att olika värdegrundsfrågor analyseras, och i samhällskunskap arbetas med lärandemålet "visa förmåga att förstå och diskutera samhällsfenomen ur klass-, genus- och etnicitetsperspektiv". På kursen, genom föreläsningar och olika workshops behandlas olika samhällsfenomen bl.a. ur ett genusperspektiv, och målet examineras genom en litteraturlogg och i ett muntligt seminarium.

Sammanfattningsvis behandlas genus och jämställdhet under flera av utbildningens kurser, och programmets lärare har fortbildats i genus- och jämställdhetsperspektiv. Av vikt bedömer programmet att det bör analyseras om genusaspekter behöver ingå i fler kurser, och en översyn ska därför göras. Programmet bedömer även att jämlikhetsperspektivet kanske hamnat i bakgrunden i detta examensmål, och ser ett behov av att följa upp den delen av målet i utbildningen. Viktiga första steg har också tagits, främst i fortbildning av programmets lärare för att stärka kompetensen kring jämställdhetsperspektivet.

Uppföljning, åtgärder och återkoppling

En viktig del av hur programmet på en mer övergripande lärarutbildningsnivå följs upp har redan behandlats i avsnittet "Beskrivning". Här fokuseras istället på direkta programfrågor, som berör exempelvis examensförordningsmål och lärandemål, måluppfyllelse, läraktiviteter, examination, återkoppling och erfarenhetsutbyte. Programansvarig har samråd med programarbetslaget, främst kursansvariga och examinatorer. Programsamråden för programmet äger rum cirka en-två gånger per termin och då informeras om vad som sker inom lärarutbildningen och programmet, och programutveckling initieras. Mycket av arbetet med kvalitetsutveckling, exempelvis vad gäller utformningen av lärandemål och säkrande av examensmål, förändring och säkerställande av variation i läraktiviteter och examinationer, progressionsöversyn, utvärderingsarbete samt återkoppling till studenter eller exempelvis VFU- och övningskolor – sker genom arbete i programsamrådet. I uppdraget som programansvarig ingår ett övergripande pedagogiskt ledarskap för programmet samt att vara sammanhållande kraft för programmets ämnen och lärare, och dessa programsamråd underlättar säkerställandet att utbildningens olika delar hänger ihop, att utbildningen ges med progression, att examinationsformer är varierande och att studenterna tränas att bli mer och mer självständiga genom utbildningen. För grundlärarprogrammet är detta programsamråd en nödvändighet, då kurser på programmet ges av flera avdelningar och ämnen. Denna organisering har visat sig ge en tydlighet för såväl lärare som studenter och andra intressenter, samt underlättar det systematiska kvalitetsarbetet i programmet.

Programdialog för F-3 äger rum en gång per termin. Programdialoger inriktas mot att säkerställa kvaliteten i programmet, och behandlar frågor om söktryck, genomströmning, kompetensförsörjning, kompetensutveckling, kompetensbehov, programutveckling (inkluderat frågor rörande säkerställande av lärande- och examensmål,

genomförande och läraktiviteter samt examination), studentvärderingar och återkoppling, samt marknadsföring. Programdialogen, vilken är det organisatoriskt beträffande sist tillkommande resultatet av det systematiska utvecklingsarbetet, är en utmärkt möjlighet att, utifrån programmet F-3 i fokus, samverka mellan program, kollegium och linje beträffande programmets behov, utveckling och kvalitetssäkring. Programdialogen är ett tämligen nytt inslag för att följa upp utbildningen F-3 "närmast" programmet, och den har tillkommit efter att behov därav har konstaterats av lärarutbildningsprogrammen.

På programmet utvärderas varje kurs. Sammanställningen i kvantitativ form, med eventuella åtgärdsförslag, återkopplas till den studentgrupp som genomfört utvärderingen och till kommande studentgrupp, vilka även informeras om vilka förändringar som skett i utbildningen. Utvärderingen läggs ut på Moodle för båda grupperna, och kommenteras vid behov av kursansvarig eller programansvarig. VFU-kursers utvärderingar återkopplas även till VFU-samordnarna i kommunerna, för att den vägen förmedlas till övningsskolor och handledare. Att denna återkoppling faktiskt sker har nyligen säkrats. De universitetsgemensamma kursutvärderingarna bedöms av programmet ha brister, främst med avseende på låg svarsfrekvens. För att komma till rätta med den låga svarsfrekvensen på dessa centrala kursutvärderingar försöker programmet numera att schemalägga utvärderingstillfällena i samband med kursernas slut, samt att maila studenterna och påminna om utvärderingen. Delvis på grund av den låga svarsfrekvensen görs på programmet sedan våren 2018 årsvisa utvärderingar, så kallade reflektionsutvärderingar, av programansvarig. De utförs i slutet av vårterminen under en lektion. De uppskattas få hög svarsfrekvens, och ska återkopplas till studenterna i början av höstterminen och diskuteras på programsamrådet. Till skillnad från de andra utvärderingarna, som är begränsade till enskild kurs, fokuserar dessa på lärandet i ett längre perspektiv (årsvis). Reflektionsutvärderingen uppmuntrar till självreflektion över den egna lärprocessen, ger en mer sammanhållen bild över studenternas utveckling, progression, behov och synpunkter, och ska utgöra ett viktigt underlag i det systematiska kvalitetsarbetet för programmet. De två ovanstående formerna av systematiska utvärderingar, med det system för återkoppling och kvalitetsförbättrande åtgärder som relateras till dem, kompletteras ibland av muntliga eller skriftliga utvärderingar som respektive kursansvarig gör. Dessa utvärderingar är dock inte formaliserade i en arbetsordning, men görs av flera kursansvariga, och de har ett tillfredsställande deltagande. Utvärderingarna behandlas, förutom i de olika ämneskollegierna även i programsamrådet samt, vid behov, i SAOL och i Programrådet. Utvärderingarna blir för ämneskollegierna och programmet ett underlag för att initiera kvalitetsutveckling i programmet. Föredragande av utvärderingarna är programansvarig och kursansvariga. Utvärderingarna återkopplas även till lärare, och om det gäller VFU-kurser även till andra intressenter som övningsskolor eller VFU-samordnare. Kursvärderingar utgör således ett viktigt verktyg för att kvalitetssäkra F-3, och systematiken i att följa upp och återkoppla utvärderingarna till relevanta grupper har konsekvent förbättrats under programmets gång sedan 2012. Beträffande kvalitetssäkring av programmets styrdokument finns först universitetsgemensamma rutiner, och i enlighet med universitetets beslutsordning behandlas först utbildnings- och kursplaner för programmet av programansvarig i samråd med ämneskollegiet.

En särskild programutvecklingsgrupp, med representanter från ämnen i F-3, har under ledning av programansvarig arbetat med att kvalitetsutveckla programmet. Programutvecklingsgruppen arbetar med frågor rörande progression i utbildningen, säkrande av examensmål samt andra programnära frågor. I pågående utvecklingsarbete i programmet arbetas vidare med progressionen i utbildningen, vilket ska säkerställa en för samtliga mål tydlig koppling mellan lärandemål, läraktiviteter och examination, inklusive hur bedömningskriterier används och kommuniceras. Detta innebär att examensförordningens mål systematiskt följs upp, inklusive lärandemål, läraktiviteter och examination, samt att åtgärder vidtas och kommuniceras. Som tidigare nämnts har en examensmålsmatris tagits fram.

För bedömning av VFU lämnar VFU-handledaren underlag till VFU-kursansvarig och examinator vid universitetet. Universitetet är alltid ansvarigt för examinationen och de studerande examineras utifrån kursplanernas lärandemål.

Kraven ökar under utbildningen, och det säkerställs att examensförordningens mål som särskilt tränas och examineras på VFU täcks in med progression. Bedömningen av studentens prestation sker i trepartssamtal mellan student, VFU-handledare och lärare från MIUN. Trepartssamtalen leds av MIUN:s lärare. För bedömning av VFU:n finns en särskild utformad, stegvis beskrivning. Den tar även upp frågor om vad som gäller vid underkännande. Om studenten inte uppnår godkänd nivå utifrån kursens lärandemål har hen rätt att göra om sin VFU enligt fastställda rutiner. Underkänns studenten även efter den andra VFU:n kan studenten ansöka om att få genomföra ett tredje försök. Om studenten underkänns även vid detta tillfälle blir hen förhindrad att fortsätta sin utbildning. Vid tveksamheter vid bedömning besöker en representant från MIUN VFU-handledare och student på plats i den verksamhet där studenten gör sin VFU. För att säkerställa en kontinuitet mellan VFU-perioderna genomför studenterna en digital portfolio. Där reflekterar de över den senast genomförda VFU:n samt bedömningen av den och tydliggör sina utvecklingsmål inför kommande VFU-period. Portfolion är tillgänglig för studenten, VFU-handledaren och VFU-samordnaren. Den ingår i bedömningsunderlaget för VFU-kursen.

Under åren har ett antal ändringar i programmets utformning skett. Dessa ändringar har genomförts i syfte att höja kvaliteten och måluppfyllelsen, och är resultatet av ett systematiskt utvecklingsarbete där synpunkter från såväl studenter som lärare, VFU- och övningsskolor samt omgivande regionala samarbetspartners, beaktats. Exempel på åtgärder som vidtagits är en översyn av studenternas träning i vetenskaplig skolning, en översyn av progressionen i programmets VFU, samt en förändring av kursupplägg, inklusive översyn av lärandemål, läraktiviteter och examinationer, samt av när i tid kurser och ämnen går. Höstterminen 2016 var första gången grundlärarprogrammet F-3 gavs enligt en ny kursordning. Fram till dess var alla VFU-kurser placerade på vårterminer. Efter ändringen i kursordningen ges VFU I under termin 2, VFU II i termin 5 och den sista VFU-kursen, VFU III, ges i termin 8. Inför ändringarna inhämtades synpunkter från studenter, lärare och VFU-skolor. Ytterligare en åtgärd som vidtogs, efter synpunkter från studenter och lärare, var att senarelägga matematik i programmet. Anledningen var att studenterna ansågs behöva mer erfarenhet av högre studier innan de skulle studera matematik. Förslaget som arbetades fram behandlades sedan i programrådet och beslutades i SAOL. Ytterligare en organisationsförändring innebär att programmet funnit fler gemensamma kontaktytor med grundlärarprogrammen fritidshem och 4-6. Studentgrupperna har numera en del gemensam undervisning, vilket varit något som efterfrågats då de ska arbeta tillsammans i skolan. Det upplägg som utbildningen nu fått fungerar generellt mycket bra, i alla fall att döma av student- och lärarvärderingar samt synpunkter från fältet genom övningsskolor. Dock har iakttagits att frågan om progression och studenternas träning mot självständighet kan utvecklas än mer, vilket det närmast fortsatta arbetet med programutveckling syftar till.

Genomströmningen har kontinuerligt förbättrats. För att studenterna ska genomföra utbildningen i tid är den viktigaste åtgärden som vidtagits att progressionen i utbildningen har setts över. Dessutom har arbetats med närvaron under de campusförlagda veckorna, och variation av läraktiviteter och examinationer har gjort att den förbättrats, vilket ökat måluppfyllelsen. Andra åtgärder har varit att ge möjlighet till studentmentor och studentstöd, och att synliggöra den tid utbildningen faktiskt tar i anspråk.

Sammanfattningsvis innebär detta att programmets arbete med systematiskt kvalitetsarbete har utvecklats väsentligt sedan 2011. Idag finns fungerande system för utvärdering, uppföljning och återkoppling. Det kan även konstateras att den tidigare beskrivna organisationen av lärarutbildningen är positiv för programmets kvalitetsutvecklingsarbete. Ansvarsfördelningen är tydlig mellan linje och kollegium. Det finns väl utvecklade strukturer för samtal, kvalitetsarbete och återkoppling, vilket är absolut nödvändigt då flera avdelningar och ämnen är inblandade. Programdialogen, vilken är det, organisatoriskt beträffande, sist tillkommande resultatet av ett systematiskt utvecklingsarbete, ger ytterligare möjligheter att samarbeta beträffande behov, programutveckling och kvalitetsarbete. Genom de olika organ ovan beskrivna (från programsamråd och programdialog närmast programmet till de mer lärarutbildningsprogramövergripande Programrådet, SAOL och Forskningsberedande rådet) sker samverkan och uppföljning på flera olika nivåer, samtidigt som det säkerställs att det finns nivåer för att

hantera olika typer av programrelaterade frågor. Grundlärarprogrammet blir genom denna organisation en central del av, och ett gemensamt ansvar för, den mer omfattande lärarutbildningsmiljön, från frågor rörande fördelning av forskningsmedel och kompetenssäkring till frågor rörande specifika kursärenden, som lärandemål, undervisning, examination samt utvärdering och återkoppling. Ett utvecklingsområde är att öka studentrepresentationen i för studenter tillgängliga organ. Dels har campusförlagda lärarutbildningsprogram börjat bidra till ökad representation, dels informerar programansvarig numera, ofta tillsammans med studentkår, om vikten och behovet av samt möjligheterna och fördelarna med, att grundlärarstudenter engagerar sig som representanter i olika organ. Ett annat utvecklingsområde är att kontinuerligt fortsätta med översynen av samtliga examensmål, och av hur de behandlas i form av lärandemål, läraktiviteter och examinationer. Ett annat, förutom att öka studentrepresentationen i kvalitetssäkringsarbetet, är att följa upp det nya utvärderingsinstrumentet med reflektionsutvärderingar, så att det blir framgångsrikt. Dels har campusförlagda lärarutbildningsprogram börjat bidra till ökad representation, dels informerar programansvarig numera, ofta tillsammans med studentkår, om vikten och behovet av samt möjligheterna och fördelarna med, att grundlärarstudenter engagerar sig som representanter i olika organ.

Studentperspektiv

De senaste åren har gjorts betydande förbättringar dels av den fysiska miljön för programmets studenter och lärare, dels av e-lärandemiljön.¹³ Universitetsbiblioteket utgör ett viktigt stöd för studenternas studier. Ett konkret exempel är de studentmentorer som finns på plats i biblioteket för att vara ett stöd för studenterna i deras lärande. Mentorena hjälper studenterna med grundläggande IT-frågor, studentportalen och lärplattformen, samt grunderna i uppsats- och PM-skrivande. Denna service finns givetvis också tillgänglig via lärosätets hemsida. Universitetsbiblioteket erbjuder även utbildningar i informationssökning. Bibliotekarier kommer in tidigt i utbildningen och undervisar, i första hand om informationssökning. Programansvarig och kursansvariga lärare informerar kontinuerligt om detta studentstöd, till exempel i studiehandledningar, på Moodle eller vid läsårs- och kursupptakt. Det ovan sammantagna resulterar i en fysisk utbildnings- och forskningsmiljö av hög klass.

Beträffande den psykosociala arbetsmiljön samlas inom benämningen "Lika villkor" det som lärosätet och UTV gör för att skapa en god studentmiljö, fri från diskriminering, trakasserier och kränkande särbehandling. För grundlärarprogrammet är åtgärdsprogrammet upprättat på UTV. Det informeras konsekvent vart studenter kan vända sig för råd, stöd och information, och lika-villkor är en del av varje kursutvärdering. Lika-villkorsfrågor får också tämligen stort utrymme i utbildningen, som i lärandemål, läraktiviteter, litteratur och examinationer, samt i utvärderingar och uppföljning.

Studentrepresentanter bereds plats i alla beslutande och beredande organ vars verksamhet har betydelse för grundlärarutbildningen. Studenterna har representation, genom studentkåren, i programrådet, i SAOL, i ämneskollegierna samt i övningsskoleprojektets styrgrupp och i det regionala utvecklingsnätverkets ledningsgrupp. Möjligheten till studentinflytande är således säkrat i de dokument som reglerar grundlärarprogrammet. Dock har det varit svårt att finna studenter som är beredda att fylla dessa platser. I utvärderingar framkommer att de främsta orsakerna till detta dels varit att många studenter läser i form av campus-distans, dels bristande information. För att åtgärda detta informerar numera programansvarig, vanligtvis tillsammans med studentkårsrepresentant, dels om vikten av och möjligheterna till studentinflytande, dels om utbildningens organisation och hur representationen ser

¹³ Lärarutbildningsprogrammen på MIUN bedrev fram till sommaren 2016 sin verksamhet i Härnösand. I och med läsåret 2016/2017 har avdelningen för utbildningsvetenskap (UTV), och följaktligen lärarutbildningsprogrammen, koncentrerats till campus Sundsvall. Detta är en viktig förändring för grundlärarstudenterna, eftersom de nu har möjlighet att studera vid ett campus med betydligt större resurser, fler studenter, betydligt aktivare studentkår, samt i en fysisk studiemiljö av mycket hög kvalitet. Undervisningslokalerna är nybyggda och anpassade till lärarutbildningens behov, och ligger i direkt anslutning till den avdelning där programmet bedrivs. Lokalerna uppvisar en variation i utformning, vilket underlättar variation i arbetssätt och läraktiviteter. I lokalerna har skapats särskilda didaktiska rum och digitala lärmiljöer, vilket underlättat en pedagogisk utveckling i riktning mot studentaktiverande undervisningsmetoder. Utvecklingen beträffande den fysiska utbildningsmiljön har således för lärarutbildningens del varit mycket positiv de sista åren.

ut, vid varje läsårsupptakt. Detta görs såväl för nya studenter på programmet som för de som ska börja år 2, 3 och 4 i utbildningen. Studentkårens verksamhet inriktad mot lärarutbildningen har ökat kraftigt sedan flytten av lärarutbildningarna till campus Sundsvall, där en betydligt mer aktiv studentkår finns. Bland annat har studentkåren nyligen, i samarbete med Programrådet, följt upp i vilka råd och ämneskollegier studentrepresentanter saknas, och kontaktat studenterna på F-3 och övriga program för att fylla platserna. Detta tillsammans har gjort att representationsplatser för studenter börjat fyllas. För att öka studenternas rättssäkerhet vid examination tillämpas anonyma tentamina. Vidare diskuteras bedömningsfrågor återkommande i programsamrådet och i ämnes- och kursarbetslag, vilket ger ökad samsyn kring bedömning och ökad rättssäkerhet för studenterna. I kurser genomförs regelbundet möten för de som bedömer examinationer så att en så god sambedömning som möjligt kommer till stånd. Detta ska säkerställa att motsvarande insatser för studenterna ger likvärdiga betyg. En annan viktig del av studenternas inflytande utgörs av kursvärderingarna, som även ur ett studentperspektiv, har behandlats mer ingående ovan. Ytterligare en konkret åtgärd, men som visar programmets lyhördhet för studenters förslag och aktiv omvärldsbevakning, och som tillkommit via studentdialog, är en temadag om jämställdhet för lärarstudenterna hösten 2018. Temadagen föranleddes av *Metoo*, och genom studenters önskan om ytterligare fokus mot jämställdhetsfrågor i utbildningen och i skolan.

En del av Mittuniversitetets nuvarande uppföljnings- och utvärderingssystem heter *Nöjd studentindex*. Lärarstudenter ingår också i dessa undersökningar. Även om inte lärarutbildningen behandlas separat i mätningarna, framgår det av *Nöjd studentindex* för 2016 att distansstudenterna i Härnösand, vilka till huvuddelen var lärarstudenter, i större utsträckning än övriga på MIUN var nöjda med sin utbildning. Ytterligare en form av utvärdering är alumnuppföljningar. Alumnernas erfarenheter är viktiga för utbildningens kvalitetssäkring. En specifik alumniutvärdering som MIUN deltar i är den nationella utvärdering som utförs med fyra års intervaller av Lärarkonventet. Resultaten av den har analyserats och bearbetats systematiskt i hela styrkedjan för programmet, från programsamråd till programråd och i SAOL. För grundlärarprogrammet bedöms ett utvecklingsarbete framgent vara att ändå utveckla arbetet med att närmast programmet än mer systematiskt tillvarata alumnernas erfarenheter.

Insatser för breddad rekrytering har varit lyckosamma till programmet, främst av studenter från studieovana miljöer. Detta innebär dock att behov av studentstöd ökat, och universitetet håller just nu på att vidareutveckla studentstödsverksamheten, bland annat på grund av att behov därom påtalats av lärarutbildningen.¹⁴ Vidare har en omfattande avhoppsanalys gjorts, och ytterligare en sådan kommer att göras framgent. Denna visar dock inte på några särskilt utmärkande orsaker till avhopp, inte heller på att avhopp generellt kan relateras till ålder, kön eller etnicitet. För att rekrytera fler män på programmet deltar grundlärarprogrammet på olika studentrekryteringsdagar tillsammans med utbildningar som normalt rekryterar fler män, i hopp om att snedrekryteringen till programmet ska minska. I huvudsak betraktas detta fenomen dock som strukturellt betingat, och det är osäkert om ett enskilt universitets försök att bryta mönstren blir framgångsrikt. Mer omfattande strukturomvandlingsåtgärder måste till, där dock MIUN:s och programmets jämställdhetsarbete kan verka bidragande för att förändra nationella eller universella mönster.

Sammanfattningsvis har studentinflytandet stärkts i utbildningen sedan 2012. Programmet bedömer att strukturerna för studentinflytande finns, och även en medvetenhet hos lärare och ledning för utbildningen om vikten av studentinflytande. Ett arbete med att få fler representanter på plats har även inletts. Detta tillsammans med kåren. Kurserna utvärderas konsekvent, och studenternas frågor och synpunkter leder till kvalitetsförbättrande åtgärder. I samverkan med studenter och arbetsliv (se nedan) säkerställs att utbildningen är aktuell och användbar. Även

¹⁴ Något bör också sägas om studie- och karriärvägledningen. Studievägledningen bistår även med pedagogiskt stöd till universitetets studenter med funktionsnedsättning. För de studenter på programmet som har en funktionsnedsättning av den art att det behövs någon form av pedagogiskt stöd finns en välutvecklad stödfunktion. Mittuniversitetets samordnare kan bistå den studerande med att ordna mentorstöd, resursrum, tekniska eller pedagogiska hjälpmedel, teckenspråkstolk/skrivtolk samt specialarrangemang vid examination och lokalanpassning.

alumniarbetet har utvecklats betydligt sedan programmet startade, och synpunkter från alumner tas idag tillvara genom den nationella alumnienkäten. Arbetet med att systematiskt ta tillvara alumners erfarenheter kan dock bli än bättre.

Arbetsliv och samverkan

I denna del behandlas bland annat regional samverkan, VFU-organisation, arbetslivsanknytning och internationalisering. Grundlärautbildningen genererar ett stort mervärde för skolutvecklingen i Västernorrlands, Jämtlands och norra Gävleborgs län. Utbildningsmiljön producerar exempelvis lärarfortbildningar och skolnära forskningsprojekt. En viktig förutsättning för att detta ska kunna fungera är det finns en bred och dynamisk lärarutbildningsmiljö vid MIUN.

Regional samverkan, arbetslivsanknytning och internationalisering

Lärautbildningen har bland annat utvecklat en systematisk och långsiktig samverkan med regionens skolor. Av särskild betydelse är RUN. Nätverk grundades 2006 och är ett regionalt forum där kommunerna i regionen och universitetet samordnar utveckling och forskningsanknytning av skola, fritidshem och förskola samt av lärarutbildningen. Dessutom organiseras kompetensutveckling av parterna. RUN har avtal med samtliga 19 kommuner i regionen (definierad som Jämtland, Västernorrland och norra delen av Gävleborgs län). Varje år träffas skolhuvudmän och representanter från lärarutbildningen i den så kallade RUN-riksdagen för gemensamma föreläsningar och verksamhetsdiskussioner för kommande år.¹⁵ Ytterligare en viktig form av samverkan handlar om att finansiera och bedriva forskningsprojekt i samverkan med kommunala aktörer och verksamheter. Dessa projekt har behandlats tidigare i denna självvärdering. Det välutvecklade samarbetet med verksamma grundlärare kan gestaltas med hjälp av de inslag under utbildningen då yrkesverksamma grundlärare engageras som gästlärare. Detta är ett exempel på en av programutbildningens broar till lågstadieskolor i kommunerna.

Under 2018 kommer RUN att fokusera på tre insatsområden. Det är systematiskt kvalitetsarbete, kompetensförsörjning samt inkluderande skola, innefattande nyanlända elevers lärande samt pojkar och flickors lärande. Av betydelse för lärarprogrammets samverkan anordnas beträffande systematiskt kvalitetsarbete bland annat erfarenhetsutbyte, kulturanalys samt kvällsföreläsningar för verksamma lärare och lärarstudenter. Gällande kompetensförsörjning anordnas en arbetsmarknadsdag ("karriärdag") för möten lärarstudenter och skolhuvudmän, en rekryteringsutbildning för förskolechefer och rektorer, samt seminarier om kompetenskartläggning och kompetensväxling.

MIUN använder sig också av uppdragsutbildning som samverkansform. Ett stort antal av dessa kurser är relaterade till skolutvecklingen i regionen, och därmed även till den forsknings- och utbildningsmiljö som grundlärautbildningen ingår i. Lärosätet erbjuder kompetensutvecklande uppdragsutbildningar för grupper som är verksamma inom bl.a. grundskola, t.ex. ges kompetensutvecklande uppdragsutbildningar som ett led i kommunernas arbete med att vidareutveckla mottagandet av och utbildningen för nyanlända elever. Denna utbildning erbjuds bl.a. till personal i förskoleklass och lågstadium som arbetar med nyanlända elever i de olika skolformerna.

¹⁵ RUN har under åren byggt upp en inre struktur av nätverk riktade mot specifika grupper, liksom en systematisk hantering och samordning av utbildnings- och kompetenssatsningar som efterfrågas av skolhuvudmännen. Dessa nätverk är ett sätt att upprätthålla en kontinuerlig dialog och samverkan på operativ nivå mellan kommunerna och MIUN. För grundlärautbildningens del innebär nätverken att utvecklingsarbete inom regionen överblickas, och att erfarenhetsutbyte sker mellan skolor, kommuner och universitet, samt till att framgångsfaktorer kartläggs och goda exempel sprids. Nätverken engagerar både universitetets lärarutbildare och lokala lärarutbildare, och de identifierar behov av kompletterande utbildning, fortbildning, gemensamma projekt för skolutveckling och forskning byggd på beprövad erfarenhet. Exempel på resultat är initiativ som tagits till tjänster som utvecklingspedagoger, forskningsprojekt om elevinflytande och tjänster som kommundoktorander.

En central del av samverkan handlar om samarbete med lärosäten utanför Sverige. De avdelningar som medverkar i lärarutbildningen har för närvarande 26 Erasmusavtal i Europa. Idag finns avtal i Norden, men även i östra, västra och södra Europa, vilket erbjuder studenterna ett brett urval att välja från. Studenter erbjuds möjligheten till utlands-VFU. Det ger studenter möjlighet till kortare mobilitetsperioder, vilket öppnar möjligheten för studenter med barn och familj att kunna få utlandserfarenhet. MIUN har ett kontaktnät med förskolor, fritidshem och skolor i fyra världsdelar för att erbjuda VFU av god kvalitet. Totalt ingår lärarutbildningen för närvarande i tre Nordplusnätverk. Genom Erasmusavtal finns också möjlighet till studier utomlands för studenter.

Övningsskolor och VFU-organisation

MIUN har i samverkan med omgivande kommuner utvecklat sin VFU-organisation till att bli en mycket väl fungerande samverkansorganisation. Genom denna samverkan kan programstudenterna garanteras en verksamhetsförlagd utbildning av hög kvalitet. Samtidigt bidrar den verksamhetsförlagda utbildningen till kompetenshöjning både för universitetets och för kommunernas lärarpersonal. Kurserna utvärderas systematiskt, och återkoppling sker till studenter, VFU-samordnare och handledare. Alla studenter får VFU-plats, och kurserna har nöjda studenter. För att samordna den verksamhetsförlagda delen av programstudenternas utbildning finns en VFU-studierektor, som har ett övergripande ansvar för VFU inom MIUN:s lärarutbildningsprogram. Studierektorn deltar i Programrådet och adjungeras vid behov till Programdialogen för grundlärarprogrammet.

Den region från vilken omkring 75 % av MIUN:s studenter på grundlärarprogrammet F-3 rekryteras, Jämtlands- och Västernorrlands län samt norra Gävleborg, präglas av relativt små och glest befolkade kommuner, samtidigt som det finns några större kommuner med större centralorter, som Sundsvall, Östersund och Örnsköldsvik som de största. Detta skapar särskilda utmaningar vad gäller organisering av den verksamhetsförlagda utbildningen och samverkan med skolhuvudmän i regionen. Med bland annat detta som bakgrund ansökte MIUN om att ingå i försöksverksamhet med övningsskolor, vilket beviljades i maj 2014. Ansökan hade innan diskuterats med huvudmännen i regionen. Övningsskoleprojektet startade upp i en mindre skala våren 2015, och idag gör en majoritet av programstudenterna sin verksamhetsförlagda utbildning på en övningsskola. De sista kommunerna i regionen klev in i projektet våren 2018. MIUN arbetar med en modell om övningsskoleområden. Denna modell har fått mycket uppmärksamhet och positiv kritik. Modellen gör det möjligt att få välutbildade handledare, samtidigt som de kan få erfarenheter från fler än en VFU-skola. Upplägget med övningsskoleområden samlar således det bästa med övningsskolor, samtidigt som en "breddning" av VFU:n är möjlig inom ramen för projektet, vilket ger studenterna fler och andra erfarenheter. Förutom detta kan studenterna göra en del av VFU:n utanför övningsskoleområdet, för att få ytterligare breddning. Det kan till exempel röra sig om utlands-VFU, eller mot en annan skolmiljö, för att till exempel få erfarenheter av arbete med nyanländas lärande eller av de skilda förutsättningar verksamhet i storstad och glesbygd kan ha. Programmet ser det som önskvärt, ur kvalitetssynpunkt, att all verksamhetsförlagd utbildning på sikt skall genomföras i ett övningsskoleområde.¹⁶ Målen med försöksverksamheten för grundlärarprogrammet F-3 måste betraktas som uppnådda, och de kan sammanfattas i fyra punkter: en kvalitetsutveckling av lärarutbildningen i sin helhet, specifikt av den verksamhetsförlagda utbildningen; en utveckling och förstärkning av den skolbaserade forskningen, vilket ökat lärarutbildningens forskningsanknytning och skapat en naturlig och dynamisk miljö för möten mellan forskning och praktik; generering av skolutveckling och kompetenshöjning i ett regionalt perspektiv, utifrån övningsskolornas roller som motorer i skolhuvudmännens kvalitetsutvecklingsarbete i skolan; bidrag till kompetensförsörjning i grundskolan för MIUN:s samarbetskommuner.

¹⁶ Det är också MIUN:s bedömning att försöksverksamheten bör syfta till att permanentas efter den femåriga försöksperioden. Övningsskoleprojektet är f.ö. under utvärdering. Ett resultat av den är att arbetet med mentorskap och mentorsgrupper kommer att göras om.

Ovanstående har åstadkommit bland annat genom att: programstudenterna fullgör huvuddelen av sin VFU i övningsskolor; en majoritet av studenterna omfattas; en omfattande handledarutbildning säkerställer god handledartäthet och handledarkompetens; VFU-handledare ansvarar för professionsseminarier, där handledare, studenter samt lärare från MIUN ingår, och vars innehåll bland annat riktas mot relationell och kommunikativ förmåga, ledarskap, didaktisk förmåga och reflektionsförmåga; fördjupande handledningssamtal äger rum mellan VFU-handledare och student; MIUN anordnar didaktiska seminarier; lärarstudenterna har tillgång till övningsskolan för att göra fältstudier och fältuppgifter under kurser som ej innehåller VFU; trepartssamtal äger rum under studenternas andra VFU; representanter för övningsskolan deltar i planering av VFU-kurs; kompetensväxling sker mellan övningsskolor och MIUN i form av att skickliga yrkesverksamma lärare deltar i teoretiska kurser, och MIUN i sin tur deltar i utvecklings- och forskningsprojekt. Tillsammans med samverkande kommuner har MIUN:s VFU-organisation utvecklat och implementerat en modell för hur fördjupad reflektion över mötet mellan teori och praktik kan ske. Den heter *Modell för integrering av teori och praktik*, och har använts sedan 2010. Två utbildningar om vardera 7,5 hp. anordnas för övningsskolorna: En första grundläggande utbildning för samtliga lärare på övningsskolan, benämnd "Att arbeta i övningsskolor", och en andra, riktade till handledare, benämnd "Att handleda i övningsskola". Övningsskoleverksamheten har också beforskats, bland annat genom ett pågående licentiandprojekt. Ytterligare forskning om projektet är i uppstart. MIUN har precis beslutat att starta forskning om studenternas uppfattningar om övningsskolor. De studenter som inte gör sin VFU inom ramen för övningsskoleprojektet gör "vanlig" VFU. Även då har handledarna genomgått en obligatorisk handledarutbildning. Dock är den endast 2+2 dagar. Den goda samverkan med regionen och MIUN:s väl utbyggda VFU-organisation gör att alla studenter får VFU-plats. För VFU-platser utanför regionen har utbildningen ett kontaktnät med samordnare från andra lärosäten och kommuner runt om i landet. För dessa handledare planeras en webbaserad handledarutbildning, som ska vara klar under hösten 2018.

För F-3:s del är således arbetslivsanknytningen och omvärldsbevakningen god. Över tid har goda relationer utvecklats mellan lärosätet och skolhuvudmännen i regionen. MIUN har, inom ramen för den ovan beskrivna regionala samverkan med kommuner och skolhuvudmän, arbetat för kompetensförsörjningen till skolorna i regionen och i och med detta utvecklat en förståelse för regionens specifika behov. Det har exempelvis visat sig vara enklare för kommuner i glesbygd att rekrytera examinerade lärare som lärt känna en skola/kommun under sin studietid än att rekrytera någon som aldrig besökt kommunen. Via exempelvis samverkan, RUN-nätverket, övningsskoleverksamheten och kompetensväxling har ett nätverk av samverkan skapats som ger lärarstudenterna och ansvariga för utbildningen på programmet mycket goda kontakter med arbetslivet. Här finns forum och strukturer etablerade för att inhämta sådan information som är relevant för lärarutbildningens kvalitetssäkring och utveckling, till exempel beträffande användbarhet och förberedelse för arbetslivet. Härifrån hämtas också representation från arbetslivet till olika organ, som till programrådet eller som adjungerande till programsamråd. Ett viktigt fält i behov av ökade kunskaper, vilket framkommit genom dessa kanaler, är ökad kompetens beträffande nyanländas lärande. Detta är ett inslag som därför har stärkts, och kommer att vidareutvecklas ytterligare, i programmet.

Sammanfattningsvis kan konstateras att MIUN:s grundlärarutbildning F-3 är en mycket väsentlig del av utbildningsutbudet för regionen. Grundlärarprogrammet är en omistlig del av kompetensförsörjningen vad gäller lärare i F-3 för hela regionen, och utbildningen bidrar med kvalitetsutveckling och inhämtar kunskap från regionens skolhuvudmän, genom exempelvis deras representanter i olika organ, i övningsskoleverksamheten och i RUN.